

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003/B/2024/36114651176068868

POLITICKÉ PREKÁŽKY EKONOMICKÝCH REFORIEM
V UZBECKEJ REPUBLIKE

Bakalárska práca

2024

Barbara Majdáková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

POLITICKÉ PREKÁŽKY EKONOMICKÝCH REFORIEM
V UZBECKEJ REPUBLIKE

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor: Ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov
Vedúci záverečnej práce: Ing. Júlia Kromková

Bratislava 2024

Barbara Majdáková

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

„Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu na tému Politické prekážky ekonomických reforiem v Uzbeckej republike vypracovala sama, a že som všetky použité zdroje uviedla v zozname použitej literatúry.“

Dátum:

.....

Barbara Majdáková

POĎAKOVANIE

Úprimné poďakovanie by som chcela týmto venovať mojej vedúcej práci, Ing. Júlii Kromkovej, za jej morálnu podporu, trpezlivosť, ľudský prístup, cenné pripomienky a dôveru, ktorú do mňa pri písaní tejto práce vložila.

ABSTRAKT

MAJDÁKOVÁ, Barbara: *Politické prekážky ekonomických reforiem v Uzbeckej republike*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Júlia Kromková. Bratislava: FMV EU, 2024, 49 s.

Cieľom práce je na základe analýzy hospodárskeho rozvoja Uzbeckej republiky a charakteristiky vplyvu politiky krajiny na potrebu ekonomických reforiem, špecifikovať ekonomické reformy ako také a ilustrovať problémy, prekážky a výzvy, ktoré ich sprevádzajú. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Prvá kapitola je venovaná charakteristike krajiny, jej ekonomiky, politiky a vymedzeniu pojmu reforma. Druhá kapitola je zameraná na historický aspekt práce v súvislosti s ekonomickým stavom Uzbeckej republiky v období počas aj po rozpade ZSSR. V nasledujúcej kapitole sú charakterizované ciele, metódy, postupy a zdroje použité pri písaní práce. Záverečná kapitola je venovaná analýze ekonomickej transformácie Uzbeckej republiky v kontexte ekonomických reforiem za vlády prvého prezidenta krajiny Islama Karimova a aktuálneho prezidenta Shavkata Mirziyoyeva, ako aj politickej situácie v krajine naprieč obdobím od nadobudnutia nezávislosti až po súčasný stav.

Kľúčové slová: ekonomika, reforma, Uzbecká republika

ABSTRACT

MAJDÁKOVÁ, Barbara: Political obstacles of economic reforms in the Republic of Uzbekistan – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. Thesis supervisor: Ing. Júlia Kromková. – Bratislava: FMV EU, 2024, 49 s.

The aim of the thesis is to specify economic reforms as such and to illustrate the problems, obstacles and challenges that surround them based on an analysis of the economic development of the Republic of Uzbekistan and the characteristics of the influence of the country's policy on the need for economic reforms. The thesis is divided into four chapters. The first chapter is devoted to the characteristics of the country, its economy, politics and the definition of the term reform. The second chapter focuses on the historical aspect of the thesis in relation to the economic condition of the Republic of Uzbekistan during and after the collapse of the USSR. The following chapter characterizes the objectives, methods, procedures and sources used in the writing of the thesis. The final chapter is devoted to the analysis of the economic transformation of the Republic of Uzbekistan in the context of economic reforms under the first president of the country, Islam Karimov, and the current president, Shavkat Mirziyoyev, as well as the political situation in the country across the period from independence to the current state.

Keywords: economy, reform, Republic of Uzbekistan

Obsah

Zoznam skratiek	8
Úvod	9
1 Základná charakteristika Uzbeckej republiky	10
1.2 Úvod do ekonomiky Uzbeckej republiky.....	12
1.3 Špecifiká právneho a politického systému Uzbeckej republiky.....	13
1.4 Vymedzenie pojmu reforma	14
2 Historický prierez: Uzbecká republika ako súčasť Sovietskeho zväzu	16
2.1. Rola uzbeckého hospodárstva v ekonomike ZSSR.....	18
2.2 Rozpad ZSSR a jeho vplyv na ekonomiku Uzbekistanu.....	19
3 Cieľ a metodika práce	22
4 Ekonomické reformy a ich politické prekážky	23
4.1 Špecifiká politickej éry prezidenta Islama Karimova	24
4.1.1 Hospodárska politika počas vlády Islama Karimova	26
4.2. Nový prezident Shavkat Mirziyoyev.....	29
4.2.1 Stratégia rozvoja Uzbekistanu v rokoch 2017-2021	31
4.2.2 Implementácia reforiem	35
4.3 Strategický plán rozvoja Nového Uzbekistanu	38
4.3.1 Stratégia Uzbekistan – 2030.....	41
Záver	43
Zoznam použitej literatúry	44

Zoznam skratiek

ECI – Index ekonomickej komplexnosti

EÚ – Európska únia

HDP – Hrubý domáci produkt

OBSE – Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe

OIC – Organizácia islamskej spolupráce

OSN – Organizácia spojených národov

SNŠ – Spoločenstvo nezávislých štátov

ŠOS – Šanghajska organizácia spolupráce

USA – Spojené štáty americké

USD – Americký dolár

Uzbecká SSR – Uzbecká sovietska socialistická republika

WTO – Svetová obchodná organizácia

ZSSR – Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

Ekonomické reformy zahŕňajú zmeny v národnom hospodárstve s cieľom vyriešiť pretrvávajúce ekonomické problémy a zlepšiť funkčnosť inštitúcií, ktoré bránia ekonomickému blahobytu a rozvoju krajiny. Proces hospodárskych reforiem v Uzbekistane je ideálnym príkladom toho, že ich vývoj môže byť pomalý a nerovnomerný, pričom okrem iného jeho zásadnejší pokrok obmedzujú vnútorné politické faktory, hlboko zakorenené inštitucionálne nedostatky a pred svetom uzavretý autoritársky politický režim.

Téma je aktuálna a relevantná z dôvodu celým svetom diskutovaného hospodárskeho a strategického potenciálu Uzbekistanu, ktorý v kontexte problematických reforiem dáva tejto problematike zaujímavý rozmer.

Cieľom práce je prostredníctvom analýzy hospodárskeho rozvoja krajiny a faktorov a udalostí, ktoré viedli k neskoršej potrebe zásadných ekonomických reforiem, priblížiť vplyv a dosah politiky Uzbeckej republiky na reformy spojené s modernizovaním hospodárstva. Práca sa snaží poukázať na relevanciu reforiem, ktoré súčasne predstavujú príležitosť zvýšenia ekonomickej angažovanosti krajiny na globálnej úrovni. Pre naplnenie cieľov je dôležité zadefinovať významné hospodárske reformy ako také, a špecifikovať problémy, prekážky a výzvy ktoré ich sprevádzali počas vlády prvého prezidenta krajiny Islama Karimova a aktuálneho prezidenta Shavkata Mirziyoyeva, ako aj politickej situácie v krajine naprieč obdobím od nadobudnutia nezávislosti až po súčasný stav.

Jednou z kľúčových výziev, ktorým v súčasnosti Uzbekistan čelí, je jeho ekonomika. Napriek tomu, že je krajina bohatá na prírodné zdroje, zápasí s chudobou a zaostalosťou. Pre súčasnú vládu je prioritou prilákať zahraničné investície a diverzifikovať ekonomiku. Výzvy pred krajinou stoja aj v otázkach regionálnej bezpečnosti a transformácie politiky. Uzbecká republika po rokoch izolácie smeruje k významnému pokroku v oblasti ekonomiky a politiky, a poukazuje na svoj potenciál stať sa prostredníctvom modernizácie a liberalizácie prosperujúcejšou krajinou v dlhodobom horizonte a zároveň aj regionálnym lídrom v Strednej Ázii.

1 Základná charakteristika Uzbekkej republiky

Územie súčasného Uzbekistanu možno nazvať hospodárskym, kultúrnym a geografickým centrom strednej Ázie. S približne viac ako 35 miliónmi obyvateľov sa považuje za najľudnatejšiu z piatich stredoázijských republík bývalého Sovietskeho zväzu. Hraničí s Kazachstanom, Kirgizskom, Turkménskom a takisto s nestabilnými krajinami vrátane Tadžikistanu a Afganistanu.¹ Napriek tomu, že Uzbekistan oficiálne neuznal vládu Talibanu, s Afganistanom vedie rozhovory o strategickej infraštruktúre, obchode, medzinárodnej bezpečnosti a v súčasnosti hlavne o výstavbe kanálu Qosh Tepa, ktorý by mal z rieky Amudarja odviezť až 20 % vody za čo je okolitými krajinami považovaný za environmentálnu hrozbu.² Ako jediná postsovietska stredoázijská republika hraničí so všetkými stredoázijskými krajinami.

Uzbeká republika sa rozdeľuje na 12 takzvaných „viloyatov“ alebo regiónov s vlastnými senátormi, hlavné mesto Taškent a autonómnu Karakalpackú republiku. Hlavným mestom Karakalpackej republiky je Nukus, ktorý je v posledných rokoch strediskom nepokojov spôsobených snahou vlády o zbavenie suverenity Karakalpackej republiky. Región taktiež čelí environmentálnej katastrofe v podobe vyschnutého Aralského jazera alebo globálnych následkov pandémie COVID-19 či vlny vojny na Ukrajine.³ Taškent má viac ako 2,5 milióna obyvateľov a leží na starobylej Hodvábnej ceste. Tá bola na čele s mestami ako Samarkand, Buchara a Chiva po stáročia považovaná za pomyselné centrum obchodu a výmeny medzi Európou a Ďalekým východom.⁴

Uzbekistan je vnútrozemská, priemyselno-agrárna krajina s výnimočnou geologickou stavbou a nerastnými zdrojmi v podobe zásob zemného plynu, hnedého a čierneho uhlia, zlata, medi, volfrámu, bizmutu a objavenými ložiskami ropy.⁵ Svojim prírodným a

¹ Baker & McKenzie. *Doing business in Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <https://www.bakermckenzie.com/en/media/files/insight/guides/2021/doing_business_in_uzbekistan_2021.pdf>

² Eurasianet. *Unexplained spill fuels concern about Afghan canal project*. [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <<https://eurasianet.org/unexplained-spill-fuels-concern-about-afghan-canal-project>>

³ Putz, Catherine. *Unrest in Central Asia: The Trouble in Karakalpakstan*. In: The Diplomat. [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <<https://thediplomat.com/2022/07/unrest-in-central-asia-the-trouble-in-karakalpakstan/>>

⁴ Baker & McKenzie. *Doing business in Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <https://www.bakermckenzie.com/en/media/files/insight/guides/2021/doing_business_in_uzbekistan_2021.pdf>

⁵ Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. *Territorija i klimat*. [elektronický zdroj]. [s.a.]. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <<https://www.mfa.uz/ru/pages/territoriya-i-klimat>>

priemyselným potenciálom preto priťahuje čoraz viac pozornosti ďaleko za svojimi otvárajúcimi sa hranicami.

Geopolitický význam tejto krajiny vyplýva hlavne z jeho spomínanej strategickej polohy na pomedzí Európy a Ázie, z prírodných zdrojov a z rastúceho vnútorného trhu. V Uzbekistane sa stretávajú záujmy Ruskej federácie, Číny, Turecka, Iránu alebo krajín Perzského zálivu, ktoré sa krajina snaží bilancovať posilňovaním regionálneho partnerstva alebo spoluprác s EÚ či s USA. To svedčí o ich snahe nebyť plnohodnotne závislými na žiadnej z mocností a aj keď veľmi ťažko, no predsa zachovávať svoj neutrálny prístup. Nadväzuje na to aj ich diplomacia a pôsobenie v medzinárodných organizáciách, predovšetkým v OSN, OBSE, ŠOS, SNŠ, OIC a ďalších.⁶ Uzbekistan je unitárna prezidentská republika s hlavou štátu a hlavou výkonnej moci v jednom, ktorú reprezentuje priamo volený prezident. V súčasnosti je na čele Shavkat Mirziyoyev, ktorý nahradil prvého 25 rokov úradujúceho prezidenta Islama Karimova.

Oficiálnym úradným jazykom krajiny je uzbecký jazyk, no v bežnej komunikácii mu sekunduje ruský jazyk. Národnou menou je uzbecká suma. Obyvateľstvo Uzbekistanu možno charakterizovať ako mladé, vzdelané a aktívne rastúce o čom svedčí aj fakt, že v priemere rastie o 2 % ročne a od roku 1990 sa počet obyvateľov takmer zdvojnásobil. Národ sa považuje za lídra v kvalite a úrovni dosiahnutého vzdelania v stredoázijskom regióne. Každý štvrtý obyvateľ Uzbekistanu je vysokoškolsky vzdelaný a v hlavnom meste sídlia pobočky popredných svetových univerzít ako sú Turínska polytechnická univerzita alebo Japonská digitálna univerzita. Väčšinu obyvateľstva tvoria Uzbeki (84 %), zastúpenie majú aj Tadžici (5%), Kazachovia (3 %), Rusi (2 %), Kirgizi (2 %) a iné národnosti (4 %). 88 % obyvateľstva vyznáva sunnitský islam . Minoritnú časť tvoria obyvatelia vyznávajúci ruské pravoslávie (9 %), iné náboženstvá a aj neveriaci (3 %). Najväčší podiel pracujúceho obyvateľstva je zamestnaný v poľnohospodárstve, priemysle a stavebníctve.⁷

⁶ Ministerstvo zahraničných vecí ČR. *Souhrnná teritoriální informace: Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <<https://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2023/06/05/uzbekistan-souhrnna-teritorialni-informace-2023-054034745.pdf>>

⁷ SATORI. *Obzor ekonomiki Uzbekistana*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <<https://satorigroup.asia/uzbekistan>>

1.2 Úvod do ekonomiky Uzbekkej republiky

Hospodárstvo Uzbekkej republiky prešlo rokmi výraznými zmenami, ktoré formovali rôzne historické udalosti, kľúčové osobnosti a lídri republiky, ktorí prispeli k jej rozvoju. Uzbekistan má prevažne štátom regulovanú ekonomiku na čo sa dá povedať že dopláca pri ekonomických krízach iných ázijských krajín alebo Ruska napríklad vzhľadom na početnú uzbeckú pracovnú silu práve na ich území. Ekonomika Uzbekistanu je jednou z najdynamickejšie rastúcich pomedzi krajín strednej Ázie a jej kľúčovými odvetviami sú poľnohospodárstvo, nerastné suroviny, textilný priemysel a výroba.

Kľúčovou komoditou republiky v histórii, ale aj súčasnosti, je bavlna, s ktorou je Uzbekistan širokou verejnosťou spájaný. Je piatym najväčším exportérom a šiestym najväčším producentom bavlny na svete. Bavlnový priemysel v Uzbekistane bol desaťročia sužovaný zneužívaním pracovnej sily, vrátane nekontrolovateľného využívania detskej práce a porušovania ľudských práv. Postupy sa v posledných rokoch aj na základe tlaku veľkých globálnych spoločností akými boli napríklad Levi's, H&M a Adidas zlepšili, no existujú obavy, že k vykorisťovaniu dospelých stále dochádza.⁸

Uzbekistan sa radí medzi krajiny so stredne nižším príjmom. Za jeho najväčších obchodných partnerov sú považovaní Rusko, Čína a Kazachstan a za hlavné tovary sú klasifikované drahé kovy, bavlna a meď. V roku 2022 predstavovalo HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily 9 533 USD a za posledné roky rástlo v priemere o 5 % ročne. Miera inflácie bola na úrovni 11% , obyvateľstvo pod hranicou chudoby sa drží na úrovni 8,1 % a nezamestnanosť má postupnú tendenciu klesať pod 5% .⁹

Najväčšími exportnými komoditami Uzbekistanu sú zlato, čistá bavlna, ropný plyn, rafinovaná meď a striebro, ktoré sa vyvážajú najmä do Švajčiarska, Ruska, Číny, Turecka a Kazachstanu. Najväčšími importnými artiklami Uzbekistanu sú motorové vozidlá, lieky, automobily, pšenica a rafinovaná ropa, pričom sa dováža najmä z Číny, Ruska, Kazachstanu, Južnej Kórey a Turecka. Podľa indexu ECI bol Uzbekistan v roku 2022 na 75. mieste z hľadiska najkomplexnejšej ekonomiky sveta.¹⁰ Potenciálnym významným

⁸ Bridges, L. "Justice doesn't exist here": Uzbek farmers and cotton workers say abuse, exploitation continues despite reforms. In: The World. [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <<https://theworld.org/stories/2024/01/08/justice-doesn-t-exist-here-uzbek-farmers-and-cotton-workers-say-abuse>>

⁹ Global EDGE. *Uzbekistan Economy*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné na: <<https://globaledge.msu.edu/countries/uzbekistan/economy>>

¹⁰ OEC World. *Country profile: Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné na: <<https://oec.world/en/profile/country/uzb>>

impulzom uzbeckej ekonomiky je cestovný ruch, ktorý bohatým kultúrnym a historickým dedičstvom výrazne prispieva k hospodárskemu rozvoju republiky.

Predchádzajúca politika krajiny sa premietla aj do hospodárskej sféry v podobe štruktúrovaného hospodárstva riadeného zhora nadol, štátom riadených podnikov, silných obmedzení pre zahraničných investorov a súkromným vlastníctvom v zásadných strategických odvetviach. Nová vláda vyhlásila rad hospodárskych reforiem, ktorým sa budeme v práci venovať a ktorých zámerom je ekonomiku Uzbekistanu dostať z izolácie, prispôbiť krajinu liberálnejšiemu hospodárstvu, umožniť rast súkromného sektora a zjednodušiť prístup zahraničným investorom.¹¹

1.3 Špecifiká právneho a politického systému Uzbeckej republiky

V priebehu posledných desiatok rokov prešiel politický systém v Uzbekistane podobne ako ekonomika značnou premenou. Tá bola ovplyvnená významnými udalosťami a zdá sa, že novým výzvam a zmenám v budúcnosti ešte len bude čeliť. Usporiadanie krajiny je ukotvené v Ústave Uzbeckej republiky, ktorá prešla poslednou obnovou v roku 2023 v podobe referenda s mierou účasti 84,5 %. Hlavnými zmenami sú predĺžené funkčné obdobie prezidenta na 7 rokov, ale aj špecificky formulované normy v oblasti ľudských práv, slobody prejavu médií alebo zmien v samospráve.¹²

Najväčšiu výkonnú moc má v republike prezident, ktorý vymenováva predsedu vlády a ministrov a má právo rozpustiť parlament. Za 33 rokov nezávislosti republiky tento post v Uzbekistane zastávali len dvaja politici. Prvým bol Islam Karimov, kontroverzný líder považovaný za otca moderného Uzbekistanu s povest'ou krutého diktátora, ktorý bol pri moci až do svojej smrti vo veku 78 rokov. V roku 2016 sa jeho nástupcom stal v súčasnosti stále úradujúci prezident Shavkat Mirziyoyev, ktorý bol naposledy zvolený v roku 2023 v predčasných voľbách, a ktorý je spájaný s radom reforiem a novou „tvárou“ Uzbekistanu. Na čele vlády stojí predseda, v súčasnosti Abdulla Aripov, ktorý je okrem

¹¹ Raimondi, P.P, *Central Asia Oil and Gas Industry - The External Powers' Energy Interests in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit. 2024-02-07]. Dostupné na: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3386053>

¹² Imamova, N. *New Uzbekistan Constitution: Genuine Reform or Authoritarian Makeover?* In: VOA. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <<https://www.voanews.com/a/new-uzbekistan-constitution-genuine-reform-or-authoritarian-makeover/7077719.html>>

menovania prezidentom schvaľovaný aj parlamentom.¹³ Podiel moci premiéra je však v uzbeckom systéme indiferentný.

Právny systém Uzbeckej republiky je založený na „rímsko-germánskom“ a teda kontinentálnom právnom systéme. Podľa ústavy Uzbekistanu je systém štátnej moci v Uzbekistane rozdelený na legislatívnu, výkonnú a súdnu moc.¹⁴ Najvyšším štátnym zastupiteľským orgánom je parlament Oliy Majlis, ktorý formálne vykonáva zákonodarnú moc a pozostáva z dvoch komôr: zákonodarnej komory a senátu. Zákonodarná komora pozostáva zo zvolených sto päťdesiatich poslancov a senát tvoria senátori volení v rovnakom počte po šesť ako zástupcovia regiónov, Karakalpackej republiky a Taškentu. Výkonnú moc vykonáva kabinet ministrov Uzbeckej republiky. Tento kabinet je splnomocnený riešiť všetky otázky štátneho a hospodárskeho riadenia, stojí na čele systému orgánov štátnej správy, vydáva rozhodnutia a príkazy, ktoré sú záväzné pre všetky orgány na území republiky.¹⁵ Hlboko autoritársky politický režim, ktorým sa Uzbekistan vyznačuje podlieha serióznej kritike. Odhliadnuc od pomyselnej snahy vlády Mirzijojeva o reformáciu v rôznych oblastiach stojí krajina predovšetkým na silných základoch potlačania ľudských a občianskych práv, je známa vlnami represíí, obmedzovaním slobody prejavu a absencie plnohodnotnej opozície.

1.4 Vymedzenie pojmu reforma

Postupná globalizácia svetovej ekonomiky, technologický pokrok, spoločenské a demografické zmeny patria k faktorom, ktoré vytvárajú potrebu pohotovej reakcie ekonomiky akejkoľvek krajiny. Reformy sú vo svojej podstate výsledkom komplexných politických procesov a ich výsledná implementácia sa odráža od množstva ekonomických a politických obmedzení. Tieto obmedzenia často vedú k tomu, že vlády nie sú schopné uskutočniť reformy v ich plnom teoreticky určenom a plánovanom rozsahu.¹⁶

Podľa sociologickej encyklopédie pochádza slovo reforma z latinského slova *reformare* s významom „znovu tvoriť“.

¹³Ministerstvo zahraničných vecí ČR. *Souhrnná teritoriální informace: Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <<https://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2023/06/05/uzbekistan-souhrnna-teritorialni-informace-2023-054034745.pdf>>

¹⁴ Agroexport. *Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-02-08]. Dostupné na internete.

¹⁵*Ob Uzbekistane: Parlament*. Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. [elektronický zdroj]. [s.a.]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné na: <<https://www.mfa.uz/ru/pages/parlamen>>

¹⁶Hobza, A. *Evropská unie a hospodářské reformy*. 2009.s.11

Ekonomická reforma je riadená zmena podmienok, v ktorých hospodárske subjekty rozvíjajú svoju činnosť a spravidla je reakciou na neúspech doterajšej hospodárskej politiky, alebo likviduje pozostatky minulého systému. Za ekonomické reformy sú niekedy označované aj čiastočné zmeny ako napríklad menová reforma, daňová reforma, účtovná reforma, colná reforma a pod. V zásade všetky reformy ovplyvňujú sociálne správanie jednotlivcov i skupín, niektoré, najmä tie komplexnejšie a radikálnejšie, menia ich postavenie, mieru vplyvu a reštrukturujú spoločnosť. Preto najmä ekonomické reformy nadobúdajú charakter spoločenských transformácií a sú predmetom významných štúdií a výskumov.¹⁷

Slovo reforma sa v ekonomickej literatúre vzťahuje na zmeny v politike alebo v pravidlách inštitúcií, ktoré nefungujú dostatočne dobre na dosiahnutie cieľov hospodárskeho blahobytu a efektívneho rozvoja krajiny. Hlavnou otázkou, ktorá je populárnym predmetom skúmania v literatúre politickej ekonómie reformiem, je prečo sa reformy neuskutočňujú, keď je všeobecné známe, že sú potrebné pre dobro spoločnosti a v tomto prípade hlavne ekonomiky.¹⁸

Najjednoduchšiu odpoveď reprezentuje konflikt záujmov, vznikajúci medzi jednotlivými sociálnymi, ekonomickými a politickými skupinami, ktoré sú svojimi aktivitami a vlastnými záujmami často zamerané na bránenie progresu a bráneniu reformám samotným. Reformy môžu medzi seba zahŕňať najrôznorodšie aspekty. Príkladom sú boj proti korupcii, riadenie verejného sektora, zlepšenie vzdelávania a sociálnej ochrany, alebo riešenie pretrvávajúcej nerovnosti, prípadne dopomáhanie riešeniu otázok znečistenia a poškodzovania životného prostredia.¹⁹ Pri ekonomických reformách je vzťah politiky a ekonomiky o to dôležitejší a navzájom závislý, nakoľko prevažne vlády krajín sú tie, ktoré majú možnosť a sú schopné presadzovať reformy verejného záujmu pod podmienkou, že sa nestanú „obeťami“ korupcie alebo populizmu.

¹⁷Havel, J. Sociologická encyklopédie: Terminologie/ekonomické jevy a přístupy. [elektronický zdroj]. 2017. [cit. 2024-03-10]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Reforma_ekonomick%C3%A11>

¹⁸Khemani, S. *Political Economy of Reform*. In: Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-03-10]. Dostupné na: <<https://oxfordre.com/economics/display/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-238>>

¹⁹Khemani, S. *Political Economy of Reform*. In: Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-03-10]. Dostupné na: <<https://oxfordre.com/economics/display/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-238>>

2 Historický prierez: Uzbeká republika ako súčasť Sovietskeho zväzu

História Uzbeckej Republiky je bohatá a zahŕňa množstvo udalostí vplývajúcich na jej hospodárstvo. To znamená limitáciu pre podrobnejšie pokrytie všetkých historických aspektov a preto boli pre účely tejto práce vymedzené len tie najvýznamnejšie. Civilizácia, ktorej kolískou bola táto krajina je tak veľkolepá a bohatá, že pre naplnenie vytýčených cieľov tejto práce sa bude venovať pozornosť hlavne udalostiam posledných desaťročí, ktoré sú považované za základnú a veľmi podstatnú bázu v kontexte ekonomických reforiem krajiny.

V roku 2024 ubehlo od získania nezávislosti Uzbekistanu 33 rokov. Od začlenenia do ZSSR v roku 1924 až po získanie nezávislosti v roku 1991 prešla krajina zásadnými spoločensko-politickými a ekonomickými zmenami, ktoré na nej zanechali nezmazateľnú stopu a ktoré sú považované za jedny zo základných pilierov pre túto prácu.

Rozvoj Uzbekistanu a ďalších stredoázijských krajín je priamo podmienený integračnými procesmi v strednej Ázii.²⁰ Po dvoch revolúciách roku 1917, ktoré v Rusku ukončili stáročia cárskej nadvlády nastali politické a sociálne zmeny, ktoré nakoniec viedli k vytvoreniu Sovietskeho zväzu.²¹ Vo vyššie spomínanom roku 1924 nakreslil Josif Vissarionovič Stalin, v tom čase ako komisár pre národnosti pod taktovkou Vladimira Iljiča Lenina väčšinu hraníc v Strednej Ázii podľa pomyselných etnickej línie.²² Uzbekistan bol preto považovaný za dňa na deň za etnicky vytýčené územie v rámci ZSSR ako Uzbeká sovietska socialistická republika. V marci 1927 bola prijatá prvá ústava Uzbekistanu.

Pod sovietskou vládou prešiel Uzbekistan významnými hospodárskymi zmenami a z prevažne agrárnej spoločnosti sa stával industrializovanou. Rýchlo sa rozvíjal jeho strojársky a energetický priemysel. Sovietska vláda zaviedla politiku zameranú na modernizáciu hospodárstva. Potenciál Uzbekistanu založený na jeho bohatých prírodných zdrojoch bol významnou súčasťou sovietskeho hospodárstva. V období od roku 1928 do roku 1942 bolo spustených 515 podnikov, elektrární a textilných priemyselných komplexov. V rokoch 1925-1929 sa uskutočnila reforma využívania pôdy a vody. V

²⁰Strokov, A.,Paramanov,V. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*.2006 In: Conflict Studies Research Centre Defence Academy.s.1

²¹ Onion,A. *Russian Revolution*. [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-04]. Dostupné na: <<https://www.history.com/topics/european-history/russian-revolution>>

²²Kurzman, C. *Uzbekistan: The invention of nationalism in an invented nation*.1999.In: Critique: Critical Middle Eastern Studies, 79s. [cit. 2024-04-04]. Dostupné na: <<https://doi.org/10.1080/10669929908720151>>

krajine bola do konca roku 1941 gramotnosť obyvateľstva 95 %. Taškent bol v roku 1930 vyhlásený za hlavné mesto Uzbeckej SSR. V roku 1937 bola prijatá nová ústava. Celý život v republike prebiehal pod rastúcim kultom Stalinovej osobnosti a posilňovaním totalitných metód riadenia. Dochádzalo k masovým represiam voči významným štátnikom. Orgány štátnej správy vykonštruovali trestné prípady týkajúce sa F. Khodjaeva, A. Ikramova, D. Manjariho a ďalších. Desiatky ľudí, vrátane vedúcich predstaviteľov Komunistickej strany Uzbekistanu S.Baltabaeva, I.Khudaykulova, A.Tsekhera, M.Shermukhamedov a M.Usmanova boli zatknutí.²³ V polovici roku 1942 už všetky podniky premiestnené do Uzbekistanu fungovali na plný výkon pre dodávky vojenských strojov, munície a streliva pre účely druhej svetovej vojny. Tým krajina upevňovala svoju pozíciu v rámci ZSSR.²⁴ S dopytom po výrobkoch zo strany ZSSR nasledoval dopyt po pracovnej sile v Uzbeckej SSR, ktorá prišla z Ruska a tak ešte viac posilňovala ruský vplyv v uzbeckých mestských centrách.

Až do približne 70. rokov bolo možné v ZSSR pozorovať dlhé obdobie trvalého rýchleho rastu produkcie a HDP na obyvateľa vďaka režimu akumulácie kapitálu, zvyšujúcou sa mierou investícií a významnou štrukturálnou zmenou. Poľnohospodárska výroba dosiahla v tomto období veľký pokrok aj vďaka Uzbeckej SSR, no v polovici 70. rokov začalo ZSSR pociťovať silnú hospodársku stagnáciu, po ktorej nasledovala perestrojka, ktorá v konečnom dôsledku snahou o reformáciu sovietskeho hospodárskeho systému vyvolala jeho neskorší kolaps.²⁵

V roku 1989 sa stal Islam Karimov prvým tajomníkom Komunistickej strany Uzbekistanu. Jeho vymenovanie malo byť vnímané ako pokus vedúcich predstaviteľov v Moskve zmierniť napätie medzi ľuďmi.²⁶ ZSSR aj naďalej čelil politickej a ideologickej kríze. Ukázalo sa, že odstredivé sily boli silné, čo malo za následok koniec bývalého Sovietskeho zväzu a rozpad na nové nezávislé štáty na rozsiahlom území.²⁷

²³ Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. *ISTORIJA*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: < <https://www.mfa.uz/ru/pages/istoriya> >

²⁴ Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. *ISTORIJA*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: < <https://www.mfa.uz/ru/pages/istoriya> >

²⁵ MAZAT, Numa. *Structural analysis of the economic decline and collapse of the Soviet Union* In: Anais do XLIII Encontro Nacional de Economia.s.1-19. [elektronický zdroj]. 2016. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: <https://www.boeckler.de/pdf/v_2015_10_24_mazat.pdf>

²⁶ Environment, Social and Governance Report 2020. *Progress in Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: <https://changeinuzbekistan.com/wp-content/uploads/2021/02/Uzbekistan_210204.pdf >

²⁷ Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. *ISTORIJA*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: < <https://www.mfa.uz/ru/pages/istoriya> >

Po viac ako 70 rokoch sovietskej vlády a rozpade Sovietskeho zväzu sa pre krajinu začalo obdobie transformácie. Uzbekistanu sa otvorili možnosti nadviazať nové medzinárodné vzťahy, ako aj ďalej rozvíjať a modernizovať svoje hospodárstvo. Zároveň bolo toto obdobie charakteristické aj novými externými obmedzeniami. Rozpadom Sovietskeho zväzu vzniklo v strednej Ázii mocenské vákuum. To spôsobilo politickú nestabilitu v regióne, ale tiež opakovane priťahovalo pozornosť západných mocností, ako aj Ruska a Číny.²⁸

Uzbekistan nakoniec vyhlásil nezávislosť 31. augusta 1991 v zložitých politických a ekonomických podmienkach. Vyhlásenie nezávislosti postavilo pred ľud a vedenie krajiny úlohu uskutočniť zásadné reformy. Výsledkom vnútornej a vonkajšej politiky, ktorú realizovala vláda pod vedením Islama Karimova, bolo uznanie Uzbekistanu medzinárodným spoločenstvom ako nezávislého štátu.²⁹

2.1. Rola uzbeckého hospodárstva v ekonomike ZSSR

Uzbecká SSR bola intenzívne zapojená do systému deľby práce v rámci ZSSR. Takmer polovica uzbeckých priemyselných podnikov bola spojená s bavlnárskym priemyslom. Toto odvetvie sa podieľalo približne na 50 % poľnohospodárskej produkcii Uzbeckej SSR. V roku 1990 republika vyprodukovala 1,637 mil. ton odzrnenej bavlny, z čoho 70 % sa vyviezlo do zväzových republík. Významné miesto v ekonomike Uzbeckej SSR v podobe 20% predstavovala aj jej poľnohospodárska produkcia v podobe ovocia a zeleniny. Týmito produktmi zásobovala iné sovietske republiky, najmä Rusko, Kazachstan, Bielorusko a pobaltské krajiny. Uzbecká SSR bola aj hlavným sovietskym výrobcom hodvábu a približne 70 % svojej produkcie bolo exportovanej do Ruska.³⁰

Významnú rolu Uzbecká SSR zohrávala aj v ťažbe zemného plynu a zlata, ktorého celá produkcia smerovala do zásob zlata ZSSR. V roku 1990 dodávala Uzbecká SSR na sovietsky trh aj meď, volfrám a molybdén v hodnote 570 miliónov USD a bola hlavným dodávateľom uránovej rudy – významnej pre jadrové elektrárne a na výrobu jadrových

²⁸ Environment, Social and Governance Report 2020. *Progress in Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-04-10]. Dostupné na: https://changeinuzbekistan.com/wp-content/uploads/2021/02/Uzbekistan_210204.pdf

²⁹ Ministerstvo inostrannyh del Respubliki Uzbekistan. *ISTORIJA*. [elektronický zdroj]. [s.a]. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: <<https://www.mfa.uz/ru/pages/istoriya>>

³⁰ Stokov, A.,Paramanov,V. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*. 2006. In: Conflict Studies Research Centre Defence Academy.s.3

zbraní, pri čom svojou produkciou dokázali pokryť až 40% sovietskeho dopytu po tejto komodite. Na prelome rozpadu ZSSR republika exportovala svoju priemyselnú produkciu v hodnote 1,6 miliardy USD, z čoho 300 miliónov USD v priemyselnom tovare bolo vyvezených mimo ZSSR.³¹

Finančné zdroje sa v ZSSR rozdeľovali centralizovane. Rovnakým spôsobom bola stanovená štruktúra a objem priemyselnej výroby a dodávok tovaru. V týchto podmienkach sa tovarový obrat UzSSR sústredoval najmä na vnútorný sovietsky trh a v menšej miere na trhy členských štátov Rady vzájomnej hospodárskej pomoci ktoré tvorili najmä Poľsko, Československo, Maďarsko a Bulharsko. Ostatné trhy mali ešte menší význam. Zároveň približne 60 % exportno-importných operácií Uzbekistanu pripadalo na Rusko a približne 25 % na sovietske republiky Strednej Ázie.³²

2.2 Rozpad ZSSR a jeho vplyv na ekonomiku Uzbekistanu

Radikálne politické a hospodárske zmeny, ktoré sprevádzali rozpad ZSSR, prinútili Uzbekú republiku hľadať vlastný model nezávislého hospodárskeho rozvoja a nové vymedzenie prioritnej zahraničnopolitickej orientácie. Uzbekistan ako nový nezávislý štát stál pred problémom identifikácie krajiny na medzinárodnej scéne a pred úlohou vypracovať ekonomickú stratégiu spravovania krajiny. Ako druhý najväčší z hľadiska územia, ale prvý z hľadiska počtu obyvateľov a priemyselného rozvoja, zohrával úlohu neformálneho lídra medzi bývalými sovietskymi republikami Strednej Ázie už v sovietskej ére a od rozpadu ZSSR sa Taškent s týmto potenciálom snažil pracovať a stať sa regionálnym lídrom v regióne.³³

V začiatkoch nezávislosti mal Uzbekistan obmedzené možnosti vo výbere rozvojových modelov, ktoré by mohol napodobniť. Jedným z najbližších vzorov pre uzbeckú ekonomiku bol v tom čase čínsky model, ktorý postupne reformoval poľnohospodársky sektor a rozširoval priemyselný sektor. Žiadny z ekonomických

³¹ Stokov, A.,Paramanov,V. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*. 2006. In: Conflict Studies Research Centre Defence Academy.s.4

³² Stokov, A.,Paramanov,V. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*. 2006. In: Conflict Studies Research Centre Defence Academy.s.5

³³Doroshko, N.S., Nikolaj Savic. Republika Uzbekistan na geopoliticheskoj karte mira.In: Wschodnioznawstwo, 2013, 7, 235-244.[cit. 2024-03-19]. Dostupné na: <<https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Wschodnioznawstwo/Wschodnioznawstwo-r2013-t7/Wschodnioznawstwo-r2013-t7-s235-244/Wschodnioznawstwo-r2013-t7-s235-244.pdf>>

modelov však plne nezodpovedal podmienkam Uzbekistanu, a preto kabinet Islama Karimova vypracoval vlastný ekonomický model, ktorý vychádzal z demografických, socio-kultúrnych a ekonomických špecifik krajiny. Sústredil sa pri tom na ekonomický potenciál, demografickú jedinečnosť a prírodné a klimatické podmienky krajiny.³⁴ Uzbekistan bol vystavený okrem tlaku medzinárodného spoločenstva aj očakávaniu uzbeckej verejnosti, ktoré si prezident uvedomoval a vedel, že naplniť ho bude ťažké, ak nie nemožné.

Z hospodárskeho hľadiska sa Uzbekistan po rozpade ZSSR dostal do problémov zapríčinených napríklad chýbajúcimi riadiacimi štruktúrami, ktoré mali za následok likvidáciu centralizovaného systému riadenia hospodárskej činnosti v celom postsovietskom priestore. Nezávislý Uzbekistan podedil mimoriadne neefektívny systém riadenia hospodárstva a nízku konkurencieschopnosť spracovateľského priemyslu čím Uzbekistan stratil etablovaných odberateľov svojich tovarov. Bolo narušené fungovanie spracovateľského priemyslu, strojársky priemysel, ktorý do veľkej miery závisel od medzištátnych dodávok, znížil výrobu o viac ako 90 %. Poľnohospodárstvo bolo takisto postihnuté a vývoz uzbeckého ovocia a zeleniny sa mimoriadne dramaticky znížil čím sa v priamej úmere znížila životná úroveň vidieckeho obyvateľstva. V dôsledku pozastavenia finančných dotácií zo ZSSR sa dramaticky znížila úroveň sociálneho zabezpečenia všetkých sociálnych vrstiev. Reálne príjmy obyvateľov Uzbekistanu tak v roku 1995 predstavovali 19 % ich príjmov z roku 1991. Vo všeobecnosti všetky tieto skutočnosti spôsobili nárast sociálneho napätia v spoločnosti a masovú emigráciu inteligencie z republiky. S ohľadom na občiansku vojnu v susednom Tadžikistane v rokoch 1992-1996 a permanentnú nestabilitu v Afganistane rôzni autori konštatujú, že začiatkom 90. rokov bol Uzbekistan na pokraji destabilizácie.³⁵

Uzbecký ekonomický model sa na základe všetkého vyššie spomenutého preto zameriaval na dosiahnutie diverzifikácie ekonomiky, zníženia chudoby a efektívnejšieho využívania prírodných a ľudských zdrojov. Ďalej bolo v pláne zavedenie širšej

³⁴Jalilov, A., Hatasa, N. *Analysis of Uzbekistan's Economic Development after Independence*. In: *Economic and Business Review*.2019,2,s.1-28.[cit. 2024-03-25]. Dostupné na: <https://nue.repo.nii.ac.jp/record/383/files/EBR_26_2_1.pdf>

³⁵Strokov, A.,Paramanov,V. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*. 2006. In: *Conflict Studies Research Centre Defence Academy*.s.7

ekonomickej slobody pre podniky a občanov, zvýšenie objemu priemyselných a výrobných produktov založených na poľnohospodárstve.³⁶

Prezident Karimov neskôr vyhlásil 5 kľúčových princípov od ktorých sa tento model odrážal a to: ekonomika krajiny by mala mať prednosť pred politikou, štát by mal byť hlavným reformátorom, mala by prebehnúť transformácia na trhovú ekonomiku sociálnou politikou zameranou na sociálnu ochranu najchudobnejších a najzraniteľnejších, právo a ústava sú nadradené a žiadna šoková terapia.³⁷ Po získaní nezávislosti zaznamenali stredoázijské krajiny v rokoch 1991 až 1997 dramatický pokles HDP, v Tadžikistane a Turkménsku, sa HDP znížila približne o 56 %, no pokles HDP zaznamenaný v Uzbekistane klesol len o 17 %.³⁸

³⁶Jalilov, A., Hatasa, N. *Analysis of Uzbekistan's Economic Development after Independence*. In: *Economic and Business Review*.2019,2,s.1-28.[cit. 2024-03-25]. Dostupné na: <https://nue.repo.nii.ac.jp/record/383/files/EBR_26_2_1.pdf>

³⁷ Sheikh, R., *Uzbekistan: Karimov's Model of Economy; Dynamic or Paradox. A Critical Study*.In: University of Kashmir - Centre of Central Asian Studies.2015. [cit. 2024-03-25]. Dostupné na: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2594769>

³⁸ Jalilov, A., Hatasa, N. *Analysis of Uzbekistan's Economic Development after Independence*. In: *Economic and Business Review*.2019,2,s.1-28.[cit. 2024-03-25]. Dostupné na: <https://nue.repo.nii.ac.jp/record/383/files/EBR_26_2_1.pdf>

3 Cieľ a metodika práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je prostredníctvom analýzy hospodárskeho rozvoja krajiny poukázať na sprevádzajúce faktory a udalosti, ktoré viedli k neskoršej potrebe zásadných ekonomických reforiem v Uzbeckej republike. Pre dosiahnutie vytýčeného cieľa boli určené parciálne ciele, ktoré postupne pomôžu priblížiť zásadné súvislosti v tejto práci. Prvým čiastočným cieľom je špecifikácia krajiny, jej hospodárskej histórie a dosahu politiky vlády prvého prezidenta Uzbekistanu Islama Karimova na jej chod a neskôr na potrebu reforiem spojených s modernizovaním hospodárstva. Ďalej poukázať na dôležitosť týchto reforiem, ktoré môžu do budúca predstavovať nové príležitosti pre globálnu ekonomickú angažovanosť krajiny. Tretím čiastočným cieľom je zadefinovať problémy, prekážky a výzvy ktoré sprevádzali nadchádzajúcu potrebu reforiem a takisto vymedziť významné hospodárske reformy ako také.

Informácie potrebné pre dosiahnutie cieľov danej práce boli čerpané najmä z anglických, ruských, uzbeckých a českých zdrojov. Aktuálnosť tejto témy si vyžadovala využívanie zdrojov najmä internetového charakteru a to primárne aktuálnych odborných článkov a publikácií, oficiálnych stránok úradov Uzbekistanu, správ organizácií a inštitúcií týkajúcich sa tejto problematiky a v neposlednom rade knižných publikácií. Autormi literatúry použitej v tejto práci sú prevažne zahraniční experti, ekonómovia a politológovia zaoberajúci sa hospodárskou politikou a stredoázijským regiónom.

Bakalárska práca je rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole je pomocou analýzy dostupných základných informácií priblížená charakteristika Uzbeckej republiky a špecifik jej ekonomiky, politického systému a pojmu reforma. Druhá kapitola je zameraná na historický aspekt práce kde boli pomocou historickej analýzy sledované súvislosti spojené s ekonomickým stavom Uzbeckej republiky v období počas ale aj po rozpade ZSSR. Obe kapitoly sú považované za podstatný základ práce k neskoršiemu poznaniu súvislostí. V poslednej kapitole je na základe komparácie charakterizovaná ekonomická transformácia Uzbeckej republiky v kontexte ekonomických reforiem a vlády prvého prezidenta krajiny Islama Karimova a aktuálneho prezidenta Shavkata Mirziyoyeva.

4 Ekonomické reformy a ich politické prekážky

V Uzbeckej republike prichádzajú najväčšie politické prekážky reforiem zhora, a to zo záujmov samotnej vlády a centrálnych a regionálnych elít. Tieto elity sa bránia reformám, pretože sa obávajú straty vlastnej ekonomickej a politickej moci. Ako už bolo spomínané, väčšina obyvateľstva krajiny je zamestnaná v poľnohospodárstve a z potenciálnych reforiem môže získať pochopiteľne najviac. V existujúcom usporiadaní krajiny však patria k najmenej významným užívateľom výhod a ich záujmy nie sú reflektované. Napriek otrasom, ktoré spôsobili sociálnu a hospodársku krízu, je odstránenie tohto stretu záujmov veľmi nepravdepodobné vzhľadom na dobre zakorenený autoritársky režim a podporu statusu quo.³⁹

Uzbekistan je charakteristický autoritatívnym režimom s prezidentskou vládou už od získania svojej nezávislosti. Prvý prezident Karimov bol trikrát zvolený bez výraznejšej konkurencie a opozície. Počas jeho vlády boli výraznejší oponenti a opozičné strany utišené, vyhnané alebo im bolo znemožnené uplatniť akúkoľvek verejnú pozíciu. S údajnými revolucionármi sa zaobchádzalo brutálne a väčšinou bez spravodlivého súdneho procesu na základe čoho nebola reputácia krajiny veľmi pozitívna.⁴⁰ Jeho vládnutie teda bolo charakteristické centralizovanou kontrolou nad politickým, ekonomickým a sociálnym životom v celom Uzbekistane. V tomto kontexte je dôležité pochopiť jeho postoj k možným reformám a spôsob, akým riadil krajinu.

S cieľom udržať si štátnu kontrolu nad výrobou, určovaním cien a obchodom táto politika posilnila skupiny s osobnými záujmami ako napríklad vládnych úradníkov, ktorí profitujú zo svojho privilegovaného prístupu k vzácnym hospodárskym zdrojom. Osobitné daňové úľavy a prístup k dotovaným úverom a výrobným vstupom dostávajú aj štátom určení dovozcovia a priemyselné odvetvia zahrnuté do vládneho programu verejných investícií.

Na základe skúmania možností, ako môžu politickí lídri realizovať ekonomické reformy smerované na tých, ktorí na reformách spočiatku najviac stratia a to zvyčajne bežného obyvateľstva, a takisto zameraním sa na záujmové skupiny v Uzbekistane

³⁹ Clinton, R.S, Sarosh, S. *The Low-Income Countries of the Commonwealth of Independent States: Progress and Challenges in Transition*. 2004.s.52

⁴⁰Spechler, M. Authoritarian politics and economic reform in Uzbekistan: past, present and prospects.In: *Central Asian Survey*. 2007.26,s.185-202.[cit. 2024-04-08]. Dostupné na: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02634930701517383>>

boli Medzinárodným menovým fondom špecifikované tri hlavné prekážky hospodárskych reforiem:

- 1) Osobné záujmy a profit zo súčasného stavu krajiny a politický systém, ktorý tieto záujmy neúmerne zvýhodňuje a podporuje
- 2) Zakorenené vládne postoje k dlhodobu danej sociálnej a hospodárskej úlohe štátnych a neštátnych subjektov
- 3) Obmedzený prístup podnikateľov k informáciám o príslušných zákonoch a predpisoch a obmedzené možnosti a skúsenosti s využívaním právneho systému⁴¹

4.1 Špecifiká politickej éry prezidenta Islama Karimova

Pre úplný obraz o politických prekážkach ekonomických reforiem a možnej premeny Uzbekistanu je nevyhnutné charakterizovať vládnutie Islama Karimova, ktorý bol pri moci celé štvrtstoročie od získania nezávislosti krajiny až do svojej smrti v roku 2016. Reformy za jeho vlády boli obmedzené a skôr zamerané na zachovanie či už politickej alebo ekonomickej stability krajiny z čoho vyplýva, že práve z jeho politickej vlády vyplýva množstvo faktorov ktoré viedli k potrebe významných ekonomických reforiem, a ktoré je pre ciele tejto práce potrebné bližšie špecifikovať.

Islam Karimov dokázal udržať svoju politickú moc aj napriek obvineniam z rozsiahleho porušovania práv, geopolitického balansu medzi Ruskom a Západom a neustáleho rozširovania svojej prezidentskej autority. Počas celej doby pôsobenia vo funkcii prezidenta čelil obvineniam zo systematického potláčania nesúhlasu s jeho politickým vedením krajiny, z nútenej práce na bavlnových poliach a z mučenia zo strany orgánov činných v trestnom konaní a bezpečnostných síl ktorým velil.⁴² Typickým odhaleným prípadom mučenia v Uzbekistane bol prípad Muzafara Avazova a Husnidina Alimova, oboch islamských väzňov vo väznici Jaslyk, ktorých telá podľa Human Rights

⁴¹ Clinton, R.S, Sarosh, S. *The Low-Income Countries of the Commonwealth of Independent States: Progress and Challenges in Transition*.2004. s.203 - 207

⁴² RFE/RL. Obituary: Uzbek President Islam Karimov, Who Long Ruled With Fear, Dead At 78. [elektronický zdroj].2016. [cit. 2024-04-11]. Dostupné na: <<https://www.rferl.org/a/uzbekistan-islam-karimov-obituary-78/27954048.html>>

Watch vykazovali po násilnej predčasnej smrti známky mučenia a to popáleniny, odtrhnuté nechty, modriny a krvavé rany.⁴³

Jeho vládu charakterizovalo aj presadzovanie zákonov, ktorými obchádzal základné princípy demokracie. Niektoré presadzoval ešte pred oficiálnym vyhlásením nezávislosti Uzbekistanu. Išlo o zákony, ktoré utlmili potenciálnych kritikov jeho režimu, zákon o ochrane cti a dôstojnosti prezidenta, zákon o obmedzení registrácie verejných združení a mimovládnych organizácií. Neskôr k nim pribudli zákony o masmédiách, ktorými potlačil slobodu prejavu náboženskej opozícii v štátnych médiách.⁴⁴

Okrem iných ustanovení mohol ako prezident vymenovať a odvolať všetkých sudcov a takisto aj parlament. Pre obavu z potenciálneho ohrozenia jeho postavenia bola zrušená aj funkcia viceprezidenta⁴⁵. Počas vlády sa mu podarilo postupne rozširovať svoju moc na najmiestnejšie úrovne dosadzovaním vlastných ľudí a podplácaním. Umožnilo to vznik regionálnych a elitných mocenských klanov, z ktorých najmocnejšie pochádzajú zo Samarkandu, Taškentu a Fergany.⁴⁶

Výrazným aspektom politickej éry Islama Karimova je aj jeho boj a potláčanie náboženského extrémizmu a šírenie propagandy. Uzbekov v nasledovaní moslimskej viery ako prezident podporoval, no len do takej miery, ktorá správe krajiny vyhovovala a v takom rozsahu a podobe, ktorá sa prispôbovala vládnym nariadeniam. Z obavy z islamských radikálov koncom 90. rokov zatvoril tisíce mešít a pod neskoršou zámenkou teroristického útoku z roku 1999, zakázanou skupinou Hizb-ut Tahrir zatýkal, dával prenasledovať a zabíjať nevinných občanov. Neskôr v roku 2005, po uväznení moslimských podnikateľov, vybuchli masové protest v meste Andijan. Vláda na protest

⁴³ HUMAN RIGHTS WATCH. Uzbekistan: Uzbekistan: Two Brutal Deaths in Custody.[elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-11]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/uzbekistan>>

⁴⁴ Wallechinsky, D. *Dictator of the Month: Islam Karimov of Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2002. [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <<http://www.allgov.com/blog/allgov-blogs/dictator-of-the-month-islam-karimov-of-uzbekistan?post=37922>>

⁴⁵ Wallechinsky, D. *Dictator of the Month: Islam Karimov of Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2002. [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <<http://www.allgov.com/blog/allgov-blogs/dictator-of-the-month-islam-karimov-of-uzbekistan?post=37922>>

⁴⁶ INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Uzbekistan: In Transition*. [elektronický zdroj]. 2016. [cit. 2024-04-01]. Dostupné na: <<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/uzbekistan/uzbekistan-transition>>

reagovala zabitím demonštrantov ale aj okoloidúcich civilistov, za čo si vyslúžila silnú vlnu kritiky.⁴⁷

Islam Karimov bol trikrát úspešne zvoleným prezidentom v priamych voľbách, ktoré boli medzinárodným spoločenstvom často označované za zmanipulované. Okrem toho, že usporadúval referendá, ktoré predlžovali jeho obdobie vládnutia, dokázal zvíťaziť aj tretíkrát s viac ako 90% hlasov pričom je táto funkcia v Uzbekistane obmedzená len na dve funkčné obdobia. Výbory pre ľudské práva tiež kritizovali voľby pod jeho taktovkou ako protiústavné a nespravodlivé vzhľadom na to, že bolo znemožnené kandidovať nezávislým a kandidátom, a keď sa nejakí protivníci objavili, v konečnom dôsledku sami podporili Karimova ako najvhodnejšieho kandidáta.⁴⁸

4.1.1 Hospodárska politika počas vlády Islama Karimova

Všeobecne možno rozdeliť Karimovu stratégiu hospodárskej politiky na dve obdobia a to na „fázu prežitia“ a „fázu ekonomického rastu“.⁴⁹

Hospodársku stratégiu v 90. rokoch Karimov definoval ako postupnú a opatrnú. Pre fázu prežitia bolo charakteristické už spomínané odmietnutie reforiem "šokovej terapie" po rozpade ZSSR, ktoré presadzoval Medzinárodný menový fond (MMF) a Skupina svetovej banky . Zavedením prísnej kontroly meny sa mu na začiatku postupne podarilo obnoviť úroveň hrubej produkcie spred roku 1991. Vysoké zisky z predaja bavlny boli použité na financovanie sociálnych služieb a začiatku procesu privatizácie. Postupne sa krajina na najbližšie roky stala ekonomicky najvyspelejšou v regióne. Cenou za to však bola neobmedzená kontrola, rozmáhajúci sa čierny trh, korupcia, utlmené investičné prostredie a emigrácia⁵⁰. Táto fáza pretrvávala do začiatku roka 2000. V tomto období bola politika

⁴⁷ Kendzior, S. *Uzbekistan's real problem is not terrorism, it's politics*. In: Politico.[elektronický zdroj]. 2016.[cit. 2024-04-02]. Dostupné na: <<https://www.politico.eu/article/uzbekistans-real-problem-is-not-terrorism-its-politics-aliyev-karimov/>>

⁴⁸ Luhn, A. *Islam Karimov re-elected Uzbekistan's president in predicted landslide*. In: The Guardian. [elektronický zdroj]. 2015.[cit. 2024-04-09]. Dostupné na: <<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/30/islam-karimov-re-elected-uzbekistans-president-in-predicted-landslide>>

⁴⁹ Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na: <<https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf>>

⁵⁰ Starr, S.F., Svante E.C. *Uzbekistan: A New Model for Reform in the Muslim World?* In: Silk Road Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-02]. Dostupné na: <<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/publications/1805FT-UZ-3.pdf>>

sústredená na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti, oživenie reputácie a prestíže štátnych inštitúcií, vytvorenie silného sociálneho systému, ktorý by zabránil potenciálnej občianskej nespokojnosti a na vytvorenie národného menového a finančného systému.⁵¹

Budovanie silného a efektívneho štátneho zriadenia pre Karimova zahŕňalo aj poskytovanie štedrých platových a dôchodkových balíkov pre políciu a tajné služby ktoré potom účinne uplatňovali jeho vládnu politiku. Na začiatku transformácie bol Uzbekistan závislý od dovozu základných potravín a energetických zdrojov.

S cieľom dosiahnuť sebestačnosť v základných spotrebných tovaroch sa niektoré pôdy, vyhradené na produkciu bavlny, prispôsobili pestovaniu komodít, akými sú pšenica a zemiaky.⁵² Prezident sa snažil robiť všetko pre to, aby zabránil nutnosti dovozu výrobkov zo zahraničia pretože sa riadil presvedčením, že ak existuje možnosť vyrobiť daný spotrebný tovar na území krajiny, je to tak lepšie aj za cenu pôžičky na stavanie nových závodov. Karimov nepovažoval nákup drahého dovážaného tovaru za potrebný a riadil sa názorom, že si ho občania nemôžu dovoliť a preto sa ako spotrebitelia majú uspokojiť s tým, čo ponúka ich domáci trh.⁵³

Vláda využívala štátne objednávky, dotácie a pôžičky a podhodnotené výmenné kurzy ako nástroje na dosiahnutie dôležitých štrukturálnych zmien v ekonomike. Okrem dosiahnutia potravinovej sebestačnosti, cieľom bolo stať sa efektívnejším vývozcom palív a zvýšiť podiel priemyslu na HDP. V rokoch 1993 až 2003 sa nakoniec podarilo znížiť závislosť od dovozu potravín takmer o polovicu, a takisto sa stať exportérom energie. To pomohlo zlepšiť stav bežného účtu Uzbekistanu z deficitu 8 % HDP v roku 1993 na neskorší prebytok takmer 9 % HDP v roku 2003. Vláda tiež sprísnila verejné výdavky a menovú politiku.⁵⁴

Hoci uzbecké orgány odkazovali na úspešnosť „uzbeckého modelu“ ekonomického rozvoja, nikdy sa nepreukázalo, že by vyšiel plán pozostávajúci z princípov uvedených

⁵¹ Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na:< <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf> >

⁵² Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na:< <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf> >

⁵³ Pachucki-Włosek, K. *Old and New Uzbekistan – A comparative essay on the last years of Islam Karimov's reign and Shavkat Mirziyoyev's presidency*. In: EASTERN REVIEW. [elektronický zdroj]. 2019.[cit. 2024-03-04]. Dostupné na Internetu.

⁵⁴ Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na:< <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf> >

v druhej kapitole, na ktorých mal byť založený úspech daného modelu. Pravdou je, že presná povaha tohto uzbeckého modelu ekonomického rastu zostala nedefinovaná.⁵⁵

Začiatkom roku 2000 sa však ukázalo, že vláda začala aplikovať prístup „rozvojového“ plánovania, ktorý uprednostňuje rýchly ekonomický rast. V tomto prístupe si cielené miery rastu vyžadujú zlepšenie akumulácie kapitálu, čo si následne vyžaduje financovanie investícií prostredníctvom domácich úspor. Ak úspory krajiny nepostačujú, rastové ciele je možné dosiahnuť pôžičkami zo zahraničia alebo zefektívnením investícií. Keďže domáce úspory sú najdôležitejším z týchto faktorov, nasmerovanie obmedzených domácich úspor na financovanie industrializácie sa dosiahlo zavedením rôznych obmedzení na finančný sektor. Patrili medzi ne stropy úrokových sadziieb bankových úverov, riadenie poskytovania úverov štátom vlastnených bánk, zachovanie režimov viacerých výmenných kurzov a obmedzenie medzinárodných kapitálových tokov.⁵⁶

Na urýchlenie priemyselného rozvoja boli prerozdelené toky materiálnych, finančných, peňažných a pracovných zdrojov prostredníctvom priamej alokácie zdrojov, administratívnej regulácie cien komodít, vysokých daní, obmedzením prístupu k oficiálnemu výmennému kurzu, ktorý je výhodný pre kupujúcich meny. Ďalej vytváraním umelých monopolov s obmedzením prístupu na trhy poskytovaním daňových, úverových a iných výhod určitým podnikom alebo skupinám, priamym obchodným riadením a už spomínaným obmedzením dovozu.⁵⁷

Výsledkom bola extrémne nízka úroveň miery ekonomického rastu, vysoká nezamestnanosť, pracovná migrácia a nekontrolovateľná korupcia, ktoré nezodpovedali plánom a ambíciám vlády v novej fáze „ekonomického rastu“. Kvôli uplatňovaniu takejto politiky bola transformácia a ekonomické reformy obmedzené. Okrem nich bola obmedzená aj konkurencieschopnosť potrebná pre zdravý chod ekonomiky, spôsobená vysokými nákladmi, neistotou vlastníckych práv a vysokou úrovňou monopolizácie⁵⁸.

⁵⁵ Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na:< <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf> >

⁵⁶ Ruziev, K. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [elektronický zdroj]. 2021.[cit. 2024-04-03]. Dostupné na:< <https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf> >

⁵⁷ Yusupov, Y. *Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives*. In: The Foreign Policy Centre. [elektronický zdroj]. 2020.[cit. 2024-04-14]. Dostupné na:< <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> >

⁵⁸ Yusupov, Y. *Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives*. In: The Foreign Policy Centre. [elektronický zdroj]. 2020.[cit. 2024-04-14]. Dostupné na:< <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/> >

Kľúčovým momentom pre túto prácu je skutočnosť, že hospodárska politika Islama Karimova bola založená na veľmi vysokej miere zásahu vlády do ekonomiky, čo je základnou prekážkou k jej neskoršej transformácii. Väčšina veľkých podnikov a finančných inštitúcií bolo vo vlastníctve republiky a tie, ktoré neboli, ňou boli patrične kontrolované. Napriek všetkým vyššie spomínaným nedostatkom sa dá povedať, že k roku 2016 bola ekonomika Uzbekistanu pomerne stabilná. Aj keď sa ekonomický model rozvoja rokmi rozbehol a postupne začínal upadať, zachoval si dostatočnú úroveň na poskytnutie stabilnej platformy a základu pre budúce kroky prezidenta.⁵⁹

4.2. Nový prezident Shavkat Mirziyoyev

Po spomínanej smrti prezidenta Karimova bol po zasadnutí Olij Malis a kabinetu ministrov Uzbeckej republiky v súlade so zákonom za dočasného prezidenta menovaný Nigmattila Yuldashev, ktorý odvolávajúc sa na svoju vlastnú nespôsobilosť z postu odstúpil. Následne bol menovaný za dočasného prezidenta po dobu nových prezidentských volieb a to troch mesiacov Shavkat Mirziyoyev. Jeho kandidatúra bola očakávaná vzhľadom na to, že mal po Karimovovi povest' druhého najznámejšieho verejného činiteľa v krajine, čo v porovnaní s ostatnými kandidátmi, pre verejnosť takmer neznámymi, znamenalo kladnú predikciu v prospech Mirziyoyeva.⁶⁰

Politický a ekonomický stav krajiny Shavkat Mirziyoyev preberal s jasnými predstavami a vedomosťami z praxe. Bol jej úradujúcim predsedom vlády už od roku 2003 až po náhlu smrť prezidenta Karimova. V tejto funkcii navrhol mnoho reforiem, ktoré boli deklarované, no vo výsledku neboli pod vedením predchádzajúceho prezidenta realizované.⁶¹

Volebnou kampaňou Mirziyoyev zaujal z toho dôvodu, že bola zameraná na ekonomiku a jej konkrétne odvetvia, ktorých úroveň sa mala zmeniť na konkurencieschopnú svetovej úrovni. To, že to plánoval dosiahnuť prudkým znížením úlohy a vstupu štátu do ekonomiky a presadzovaním súkromného sektora sa zdalo byť

⁵⁹ Starr, S.F., Cornell E.S. *Uzbekistan: A New Model for Reform in the Muslim World?* In: Silk Road Studies. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-04-02]. Dostupné na: <
<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/publications/1805FT-UZ-3.pdf>>

⁶⁰ Starr, S. F., Cornell, S. E. *Uzbekistan's New Face*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2018. 254 s. ISBN 978-1-5381-2476-5. s.37

⁶¹ Tsereteli, M. *The Economic Modernization*. Lithuania: The Silk Road Studies Program. [online]. 2018. s.12 [cit. 2024-04-06]. ISBN 978-91-88551-09-2. Dostupné na: <
<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018-04-Tsereteli-Uzbekistan.pdf>>

vzhľadom na jeho minulé pôsobenie paradoxným. Predložený bol aj dlhý zoznam vypracovaných projektov, na ktorých si dal záležať a na ktorých si každý z regiónov našiel niečo pre seba.⁶²

Mohlo by sa zdať, že Mirziyoyev túto kampaň nepotreboval, no aj cez to sa o prezidentský úrad uchádzal s rozsiahlym plánom ekonomických reforiem a politicky atraktívnych iniciatív. Tým, že ich národu predložil už pred zvolením pôsobilo ako záväzok, ktorý plánoval po jeho možnom zvolení vyplniť a z volieb týmto urobil pomyselné referendum, ktoré malo rozhodnúť o jeho na pohľad odvážnom programe. Tak ako tomu bolo zvykom aj v predchádzajúcich voľbách, aj pri týchto boli vyslovené rôzne kritiky medzinárodných organizácií týkajúce sa spravodlivosti, no s druhého uhľa pohľadu široká verejnosť cítila zmenu a ocenila snahu o prezidentskú hru podľa pravidiel.

Shavkat Mirziyoyev sa stal jasným víťazom prezidentských volieb 14.decembra 2016 s počtom hlasov 88,6 % . Jedným z prvých krokov v prezidentskom mandáte bolo predstavenie stratégie ekonomického rozvoja rokov 2017-2021 vo februári 2017.⁶³

⁶² Starr, S. F., Cornell, S. E. *Uzbekistan's New Face*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2018.254 s. ISBN 978-1-5381-2476-5.s.38

⁶³ Starr, S. F., Cornell, S. E. *Uzbekistan's New Face*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2018.254 s. ISBN 978-1-5381-2476-5.s.39-40

4.2.1 Stratégia rozvoja Uzbekistanu v rokoch 2017-2021

Plán reforiem v hospodárskej oblasti ale aj v iných oblastiach, bol komplexný a prezentovaný vo viacerých verejných vyhláseniach prezidenta Shavkata Mirziyoyeva. Samotná stratégia pre Uzbekistan znamenala nádej na otvorenejšie, dynamickejšie a ekonomicky rozmanitejšie budúce dekády rozvoja. Vo vyhlásení bolo pre obdobie 2017-2021 určených päť prioritných oblastí:

- 1) reforma verejnej správy
- 2) reforma súdnictva a posilnenie právneho štátu
- 3) hospodársky rozvoj a liberalizácia ekonomiky
- 4) sociálna oblasť
- 5) bezpečnosť a zahraničná politika⁶⁴

Zameriavajúc sa na hospodársky rozvoj a liberalizáciu ekonomiky, stratégia určovala ďalších päť prioritných smerov:

- 1) posilnenie makroekonomickej stability a udržanie vysokej miery hospodárskeho rastu
- 2) zvýšenie konkurencieschopnosti národného hospodárstva prehĺbením štrukturálnych reforiem a modernizáciou a diverzifikáciou jeho hlavných priemyselných odvetví
- 3) modernizácia a intenzívny rozvoj poľnohospodárstva
- 4) inštitucionálne a štrukturálne reformy zamerané na zníženie zásahov a prítomnosti štátu v ekonomike, posilnenie ochrany práv, súkromného vlastníctva a stimulovanie rozvoja súkromného sektoru
- 5) komplexný a vyvážený sociálny a hospodársky rozvoj regiónov, okresov a miest⁶⁵

Za realizáciu stratégie boli určené zodpovedné komisie, na čele ktorých stojí Národná komisia strategického rozvoja. Pod záštitou tejto komisie stoja samostatné orgány, zodpovedné za každú z piatich oblastí. V stratégii rozvoja sa uvádza, že každý rok sa stanoví reformná priorita s vlastným programom, v ktorom sa podrobne uvedú

⁶⁴ Tsereteli, M. *The Economic Modernization*. Lithuania: The Silk Road Studies Program. [online]. 2018. s.23[cit. 2024-04-06]. ISBN 978-91-88551-09-2. Dostupné na: <
<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018-04-Tsereteli-Uzbekistan.pdf>>

⁶⁵ Tsereteli, M. *The Economic Modernization*. Lithuania: The Silk Road Studies Program. [online]. 2018. s.24[cit. 2024-04-06]. ISBN 978-91-88551-09-2. Dostupné na: <
<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018-04-Tsereteli-Uzbekistan.pdf>>

konkrétne opatrenia, odhadnú sa náklady a pomenujú sa očakávané výsledky. Takáto stratégia a plán nie je pre Uzbekistan novou. Môžeme tu pozorovať podobnosť s érou Islama Karimova, ktorého stratégiou bolo takisto venovanie pozornosti v osobitých rokoch určitému problému, pre riešenie ktorého štát každý rok vypracovával podobné plány. Z tohto hľadiska forma prvej stratégie rozvoja Uzbekistanu v rokoch 2017-2021 nie je inováciou. Stojí na základoch stratégie aplikovanej aj Islamom Karimovom s jediným rozdielom, ktorý poukazuje na modernú reformnú politiku Shavkata Mirziyoyeva a na výsledky starého modelu, ktorý nefungoval.⁶⁶

Novým inovačným prostriedkom k dosiahnutiu úspechu reforiem, ktoré by Mirziyoyeva odlišilo od jeho predchodcu sa stalo Centrum rozvojovej stratégie zriadené pod záštitou prezidentského dekrétu. Financujú ho fondy technickej podpory, granty medzinárodných a domácich organizácií, mimovládne organizácie, fondy ministerstiev a agentúr na vykonávanie štúdií a analýz. Nakoľko má Centrum oficiálne štatút mimovládnej a nekomerčnej organizácie, pri jeho zakladaní stáli orgány ako Nezávislý inštitút pre monitorovanie formovania občianskej spoločnosti, Inštitút monitorovania právnej úpravy pri prezidentovi Uzbeckej republiky, Národná asociácia elektronických masmédií, Národná asociácia mimovládnych organizácií Uzbekistanu a pod. Úlohou Centra je predkladanie návrhov na efektívnu realizáciu stratégie vrátane prípravy návrhov zákonov a iných právnych dokumentov, nadväzovať spoluprácu s medzinárodnými organizáciami, vedecko-výskumnými, informačno-analytickými a vzdelávacími inštitúciami.⁶⁷

Hlavným cieľom stratégie na roky 2017-2021 je zabezpečiť účinnosť prebiehajúcich reforiem, vytvoriť podmienky pre komplexný a urýchlený rozvoj štátu a spoločnosti, realizovať prioritné oblasti modernizácie krajiny a zaradiť sociálno-ekonomický program medzi najvyššie priority krajiny.⁶⁸ Všetky tieto oblasti sú navzájom výrazne prepojené a preto bude budúci úspech v modernizovaní Uzbekistanu závisieť aj od súbežného prebiehania týchto reforiem vo všetkých

⁶⁶ Schmitz, A. *Uzbekistan's Transformation: Strategies and Perspectives*. SWP: 2020, s. 1-32. ISSN 1863-105. s. 12

⁶⁷ Development Strategy Center Uzbekistan. *Activity of the center*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-04-14]. Dostupné na: <https://strategy.uz/index.php?static=deyatelnost_centra&lang=en>

⁶⁸ G20 – International Financial Architecture Working Group. *Uzbekistan Country Platform: Progress Report*. [elektronická zdroj]. 2020. [cit. 2024-04-18]. Dostupné na Internete.

odvetviach. Aj keď je pre implementáciu väčšiny ekonomických reforiem potrebný čas, vláda okamžite pristúpila k opatreniam na realizáciu tých najpodstatnejších.

Jedným z prvých a najvýraznejších míľnikov hospodárskych reforiem za toto obdobie je liberalizácia devízového trhu a zjednotenie výmenných kurzov v Uzbekistane. V septembri 2017 úrady uvoľnili nákup a predaj cudzej meny fyzickým a právnickým osobám, odstránili požiadavky na povinný predaj cudzej meny pre exportérov a komerčným bankám udelila právo na určovanie provízie za výmenu valút pri príjmoch z vývozu. Okrem prilákania priamych zahraničných investícií by mala mať táto reforma vplyv aj na konkurencieschopnosť všetkých zúčastnených subjektov, zníženie administratívneho zásahu štátu do tohto odvetvia a zjednodušenie a zlepšenie podnikateľskej činnosti a investičného prostredia.⁶⁹ Jednotlivci týmto mohli začať legálne nakupovať zahraničné meny na obchodné účely alebo na cestovanie, čím sa obmedzil čierny trh v krajine.

Nasledujúcou bola zásadná liberalizácia cien tovarov a služieb, ktoré vedú k vytvoreniu nových trhov a oživeniu rastu súkromného sektora. Pred reformami úrady uplatňovali cenové kontroly na väčšinu tovarov a služieb v hospodárstve. Okrem toho značný počet prostriedkov získavali štátne podniky prostredníctvom netrhových vládnych mechanizmov pridelovania. V tejto súvislosti orgány zrušili regulačné kontroly cien v prípade zoznamu kľúčových výrobkov, najmä výrobných vstupov a surovín, ako je bavlna. Prijali tým požiadavky týkajúce sa výrobkov, s ktorými sa má obchodovať prostredníctvom komoditnej burzy s cieľom rozvíjať trhy a ďalej liberalizovať ceny vo všetkých oblastiach.⁷⁰

Pokrok v otvaraní ekonomiky krajiny prebehol aj pri opatreniach týkajúcich sa liberalizácie obchodu prostredníctvom zníženia cla. Najvýraznejším znížením priemerných colných sadzieb bolo zníženie z 15,3 % v septembri 2017 na približne 7,5 % k roku 2020. Týmto krokom sa znížila väčšina ciel, väčšina zmiešaných a zložených ciel sa zmenila na transparentnejšie a odstránila sa väčšina prípadov diskriminačných spotrebných daní na

⁶⁹ The Government portal of the Republic of Uzbekistan. *Uzbekistan's journey of reforms*. [elektronický zdroj]. 2018.[cit. 2024-04-19]. Dostupné na:<
[https://www.bcci.bg/resources/files/Uzbekistans__journey_of_reforms_\(August_2018\).pdf](https://www.bcci.bg/resources/files/Uzbekistans__journey_of_reforms_(August_2018).pdf)>

⁷⁰ THE WORLD BANK. *Assessing Uzbekistan's Transition-Country Economic Memorandum*. [elektronický zdroj]. 2018.[cit. 2024-04-19]. Dostupné na:<
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/862261637233938240/pdf/Full-Report.pdf>>

niektoré dovozy.⁷¹ Týmto boli vytvorené rovnaké možnosti a podmienky pre všetkých dovozcov a vývozcov, či už štátnych alebo súkromných.

Do roku 2017 bol bankový sektor jedným z najviac regulovaných sektorov uzbeckého hospodárstva. Banky nemali komerčnú nezávislosť. Ich činnosť, vrátane stanovovania úrokových sadziieb, bola prísne regulovaná centrálnou bankou, čiže vládou a alternatívne úverové inštitúcie mali minimálne zastúpenie. Existovali prísne obmedzenia hotovostného obehu, ktoré generovali hodnoty pre rôzne druhy peňazí. Centrálna banka v rámci ekonomických reforiem výrazne reorganizovala svoje aktivity v oblasti kontroly a regulácie komerčných bánk, regulácie peňažného obehu a menového trhu. Banky sa začali viac orientovať na klienta, výrazne sa znížili poplatky za služby v bankách, zlepšila sa kvalita a rozšírila sa ponuka služieb. Napriek tomu však viac ako 80 percent bankových aktív stále vlastní štát a vláda aktívne poskytuje úvery prostredníctvom bánk predovšetkým štátnym podnikom. Konkurencia v tomto sektore je stále nedostatočne rozvinutá, inštitúcie majú obmedzený prístup a nebankový sektor je zastúpený len malým počtom finančných inštitúcií.⁷²

Vláda výrazne prepracovala aj daňovú politiku, ktorej ťažiskom bolo zníženie a zjednotenie daňového zaťaženia malých a veľkých podnikov, zjednotenie sadziieb dane zo zisku právnických osôb, dane z príjmov fyzických osôb a sociálnej dane, racionalizácia platieb DPH, zníženie počtu priamych daní a povinných platieb a zlepšenie postupov pri spravovaní daní. Taktiež definovala kroky k reformám verejných financií. Vzhľadom na to, že v období od vyhlásenia nezávislosti až ku koncu roka 2016 sa fiškálna politika vlády sústredila výlučne na udržanie štátom riadenej, sebestačnej a navonok izolovanej ekonomiky, pri reformách nastala zásadná potreba zmeny fiškálnej stratégie a s ňou aj štruktúra a efektívnosť výdavkov, ktoré sa v priamej úmere so zavádzaním rôznych reforiem zvýšili.⁷³

Na základe vyššie opísaných hospodárskych reforiem vláda vypracovala legislatívny akčný plán na posúdenie súladu uzbeckej legislatívy a postupov súvisiacich s

⁷¹ THE WORLD BANK. *Assessing Uzbekistan's Transition-Country Economic Memorandum*. [elektronický zdroj]. 2018.[cit. 2024-04-19]. Dostupné na:<
<https://documents1.worldbank.org/curated/en/862261637233938240/pdf/Full-Report.pdf>>

⁷² Yusupov, Y. *Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives*. In: The Foreign Policy Centre. [elektronický zdroj]. 2020.[cit. 2024-04-14]. Dostupné na:< <https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/>>

⁷³ Izvorski, I. a kol. *Assesing Uzbekistan's Transition: Country Economic Memorandum*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-04-19]. Dostupné na internete:
<<https://documents1.worldbank.org/curated/en/862261637233938240/pdf/Full-Report.pdf>>

obchodom so Svetovou obchodnou organizáciou (WTO). Pristúpenie k členstvu WTO je politický proces, ktorý si vyžaduje intenzívne rokovania medzi WTO a Uzbekistanom. Od pristupujúcej krajiny sa vyžaduje, aby otvorila svoje hospodárstvo a súhlasila s poskytnutím voľného prístupu na svoje trhy. Keď sa krajina stane členom WTO, ďalšie obmedzenia obchodu nie sú možné, inak by krajina mohla čeliť následkom zo strany obchodných partnerov čo znamená, že v praxi je liberalizácia ekonomiky v krátkodobom horizonte nezvratná. Uzbekistan požiadal o členstvo vo WTO ešte v roku 1994 pri vzniku organizácie.⁷⁴

Proces vstupu Uzbekistanu do WTO stále prebieha a patrí medzi najdlhšie prístupové rokovania v histórii WTO. Dôvodom nebola neochota WTO akceptovať Uzbekistan. Naopak, predlžovanie súviselo s rozhodnutím Uzbekistanu nepokračovať v pristúpení. Záujem vlády vstúpiť do WTO časom klesala, keďže vláda si nebola istá výhodami členstva vo WTO. Od začiatku reformných procesov v krajine sa Uzbekistan ešte nestal členom WTO, avšak aktívne prejavuje iniciatívu v rámci stále prebiehajúcich rokovaní o pristúpení k členstvu.⁷⁵

4.2.2 Implementácia reforiem

Interpretácia výsledkov strategického plánu pre roky 2017-2021 bola výzvou, nakoľko je obdobie štyroch rokov krátke obdobie pre dostatočnú aplikáciu všetkých hospodárskych reforiem a sledovanie ich priebehu, prípadne neúspechu. Ku koncu roka vystúpil na konferencii s názvom „Uzbekistan: rýchle reformy za päť rokov“ výkonný riaditeľ Centra stratégie rozvoja Eldor Tulyakov, ktorý vytýčil iniciatívy, prezentované v podobe porovnávania časového obdobia rokov 1991-2016 s rokmi 2017-2021, ako aj očakávané výsledky do roku 2030. Minister spravodlivosti Ruslanbek Davletov vyhlásil, že stratégia obsahovala dokopy 1385 bodov, v rámci ktorých sa realizovali projekty v hodnote 114 miliárd súm a takmer 30 miliárd dolárov. Na realizáciu dokumentu bolo

⁷⁴ Normatov, J. *Uzbekistan's Long Way to the World Trade Organization*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit. 2024-04-20]. Dostupné na internete: <<https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2018-1-page-104.htm>>

⁷⁵ Normatov, J. *Uzbekistan's Long Way to the World Trade Organization*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit. 2024-04-20]. Dostupné na internete: <<https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2018-1-page-104.htm>>

prijatých 311 zákonov, 2000 prezidentských dekrétov a 3000 vládných nariadení a uznesení.⁷⁶

Podľa slov Eldora Tulyakova sa počas rokov 2017-2020 obrat zahraničného obchodu Uzbekistanu zvýšil 1,4-krát, miera inflácie klesla z 18,8 % na 11,1 % a zlaté a devízové rezervy vzrástli z 26,4 miliardy USD na 34,9 miliardy USD. Boli zrušené obmedzenia hotovostného obehu a bolo umožnené vyberanie peňazí z bankomatov. V roku 2020 si majitelia kariet vybrali prostredníctvom bankomatov 62,2 miliardy USD. Devízový trh bol liberalizovaný v dôsledku čoho sa objem obeživa nakúpený obyvateľstvom zvýšil 15-krát z 273 miliónov USD v roku 2016 na 4,1 miliardy USD v roku 2020. Zrušené clá na všetok vyvážený tovar a služby a zjednodušené postupy, zaviedli „nulové“ colné sadzby pre 60 % dovážaného tovaru a znížil dovozné colné sadzby na 6,45 %.⁷⁷

Vďaka reformám je v celej krajine viac ako 20 slobodných ekonomických zón, ktoré priťahujú investorov do farmaceutického sektora, odvetví poľnohospodárstva aj priemyslu. Rastúca úroveň investícií, obnovenie rokovaní o členstve vo WTO a liberalizácia regulácie priamych zahraničných investícií ilustrujú pokrok Uzbekistanu za deklarované obdobie. Malé a súkromné podniky sú jednou z najdôležitejších hybných síl ekonomiky, ktorá zvyšuje zamestnanosť a príjmy obyvateľstva. Liberalizácia mala pozitívny vplyv na rast počtu nových firiem. V roku 2019 predstavoval podiel malých podnikov na HDP 57,2 %. Podnikatelia majú k dispozícii viac prostriedkov na rozvoj svojich podnikov a prilákanie nových investícií čo im umožnila výrazná reforma zjednodušenia registrácie podnikov.⁷⁸

Odhladnuc od prezentácie výsledkov uzbeckého Centra stratégie rozvoja, chod krajiny je stále pod silným vplyvom filozofie Islama Karimova, praxe nahrádzania dovozu a protekcionizmu, ako aj tradícií regulovaného riadenia ekonomiky. Je podceňovaná zásadná potreba oddeliť vládne funkcie od podnikateľských aktivít, pričom úlohou vlády by malo byť určovanie pravidiel pre obchodovanie, nie priame zapájanie sa do podnikateľských záležitostí. Chýba jednotná skupina reformátorov, ktorá by mala spoločné chápanie cieľov a smerovania reforiem, ako aj súhlas s metódami ich uskutočňovania.

⁷⁶ GAZETA.UZ. *Zapushchon sajt o reformach v Uzbekistane za 2017-2021 gody. Glavnoe..* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-04-20]. Dostupné na internete: <<https://www.gazeta.uz/ru/2021/10/06/reforms/>>

⁷⁷ Development Strategy Center Uzbekistan. *Five years with action strategy: Results of the reforms.* [elektronický zdroj]. 2020.[cit. 2024-04-14]. Dostupné na:<
https://strategy.uz/index.php?static=deyatelnost_centra&lang=en>

⁷⁸ Orzikulov, M. *Uzbekistan's Economy.* [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-19]. Dostupné na internete: <<https://eupoliticalreport.com/uzbekistans-economy/>>

Silný vplyv majú priemyselné odvetvia a individuálni lobisti, ktorí zastupujú firemné a osobné záujmy.⁷⁹ Nárast úrovne zahraničných investícií je veľmi pomalý, stále zostáva hlavným investorom štát, čo generuje straty pre rozpočet. Prostriedky čerpané z medzinárodných úverov nevedú k ekonomickému rastu len k udržaniu predchádzajúceho stavu krajiny. Reforma domácej ekonomiky je dlhodobejším úsilím a stretáva sa s odporom mocných záujmových skupín a klanov, ktoré profitujú z menej reformovanej ekonomiky založenej jeho predchodcom. Proces reforiem bol vo štvrtom roku narušený pandémiou COVID-19. Vláda dokázala rýchlou úpravou rozpočtu na rok 2020 poskytnúť financie vo výške takmer 4 % HDP primárne na zdravotnú starostlivosť, sociálnu pomoc, podporu podnikania a investície. COVID-19 tiež poskytol Uzbekistanu príležitosť na miernu regionálnu diplomaciu tým, že lieky, sanitky a zdravotnícke vybavenie sprostredkoval chudobnejším susedským štátom Tadžikistanu a Kirgizskej republiky. Rozsah občianskej nespokojnosti poháňanej ekonomickým dopadom pandémie a ďalším nepriaznivým vývojom však viedol k menšej podpore, akú by mohol prezident Mirziyoyev pred obdobím pandémie očakávať.⁸⁰

Vo svetovej správe Human Rights Watch 2022 bolo tempo prebiehajúcich reforiem označené za pomalé. Sloboda prejavu a médií zaznamenala značné neúspechy, keď úrady začali cielene zasahovať voči otvoreným a kritickým blogerom, akým bol napríklad Otabek Sattoriy, ktorý bol za kritiku, ohováranie a vydieranie vlády odsúdený na šesť a pol roka väzenia. Úrady naďalej odmietajú registráciu nezávislých skupín pre ľudské práva a dekriminalizáciu vzťahov medzi osobami rovnakého pohlavia. Pri vyšetrovaní týchto vzťahov sa stále úrady prikláňajú k metódam nesúcim charakter mučenia. Súčasný Uzbekistan naďalej vyvíja v porovnaní s vládou Islama Karimova úsilie pre zníženie nútenej práce v sektore bavlny. No aj tu Medzinárodná organizácia práce v roku 2020 vyhlásila, že pri kontrole zberu bavlny síce nebola objavená žiadna systematická nútená alebo detská práca, no poznamenala, že približne štyri percentá pracovníkov bolo vystavených nátlaku. V roku 2020 sa Uzbekistan stal členom Rady OSN pre ľudské práva a uzbecká vláda podpísala sľub nových členov, že počas svojho funkčného obdobia bude presadzovať medzinárodné štandardy ľudských práv. EÚ udelila Uzbekistanu jednostranné obchodné

⁷⁹ Yusupov, Y. *Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspectives*. In: The Foreign Policy Centre. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2024-04-14]. Dostupné na: <<https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/>>

⁸⁰ Pomfret, R. *Uzbekistan's economic challenges under president Mirziyoyev*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-04-21]. Dostupné na internete: <<https://nepf.org.au/index.php/economic-challenges-facing-uzbekistan-under-president-mirziyoyev/>>

preferencie, schému podmienenú ratifikáciou a implementáciou základných zmlúv o ľudských právach, a to aj napriek tomu, že uznala pretrvávajúce obavy z dodržiavania pravidiel zo strany Uzbekistanu. Zároveň vyjadrila svoje obavy týkajúce sa slobody prejavu a zhromažďovania, registrácie mimovládnych organizácií a nedostatku skutočnej konkurencie v prezidentských voľbách v Uzbekistane.⁸¹

4.3 Strategický plán rozvoja Nového Uzbekistanu

24. októbra 2021 sa uskutočnili prezidentské voľby v súlade s novelizovanou Ústavou Uzbekistanu. Tieto riadne prezidentské voľby boli prvými voľbami, ktoré sa konali podľa nových volebných pravidiel. Tie sa premietli aj do úpravy Ústavy Uzbekistanu a sú vyústením plnenia Akčnej stratégie piatich prioritných smerovaní Uzbekistanu na roky 2017-2021. Bezkonkurenčným kandidátom na budúceho prezidenta bol úradujúci prezident Shavkat Mirziyoyev. Politická a volebná kultúra Uzbekistanu je zatiaľ stále vo formáte, v akom ju zanechal Islam Karimov. Zlikvidovaná opozícia, absentujúce zvyky a kultúra politického súboja a absencia a deficit politických lídrov, ktorí by vytesnili a nahradili politických podnikateľov.⁸² Shavkat Mirziyoyev bol takým obrazom znovuzvolený na druhé päťročné obdobie so ziskom 80,1 % hlasov.⁸³

Víťazstvo Mirziyoyevovi umožnilo pokračovať a prehĺbiť ekonomické reformy, ktoré sa začali v roku 2016. Počas svojej predvolebnej kampane cestoval po krajine a sľúbil, že zlikviduje priepasť medzi bohatými a chudobnými. Po svojom zvolení vyhlásil, že rozvoj ekonomiky bude jednou z jeho hlavných priorit počas jeho druhého funkčného obdobia vo funkcii prezidenta.

Po oficiálnej inaugurácii 6. novembra 2021 Shavkat Mirziyoyev predstavil novú stratégiu rozvoja Uzbekistanu pre roky 2022-2026. Tá zachytáva hlavné ekonomické priority na nasledujúcich päť rokov. Tento strategický dokument o ekonomickom rozvoji obsahuje sedem kľúčových oblastí.

⁸¹HUMAN RIGHTS WATCH. *Uzbekistan: Events of 2021*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-21]. Dostupné na internete: <<https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/uzbekistan>>

⁸²Juza, P. *Uzbekistan – prezidentské voľby sa blížia*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na internete: <https://www.noveslovo.sk/c/Uzbekistan_prezidentske_volby_sa_blizia>

⁸³PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Biography*. [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na internete: <https://president.uz/en/pages/view/biography?menu_id=10>

Cieľom novej stratégie je nadviazať na predchádzajúce reformy, dobehnúť krajiny so stredným príjmom a pohotovo reagovať na zmeny vo svetovej ekonomike.⁸⁴

Rozvojová stratégia Nového Uzbekistanu na roky 2022-2026 určila tieto kľúčové oblasti:

- 1) budovanie ľudového štátu dbajúceho na ľudskú dôstojnosť a občiansku spoločnosť
- 2) stanovenie princípov spravodlivosti a právneho štátu ako najzákladnejšej podmienky pre rozvoj Uzbeckej republiky
- 3) rozvoj národnej ekonomiky, ktorá zabezpečí rýchly rast
- 4) uplatňovanie spravodlivosti, spravodlivej verejnej politiky a rozvíjanie ľudského kapitálu
- 5) zabezpečenie zvýšenia duchovných hodnôt v krajine prostredníctvom spravovania a rozvoja inštitúcií zodpovedných za duchovenstvo
- 6) prístupovanie ku globálnym výzvam s ohľadom na národný záujem
- 7) posilnenie bezpečnostného a obranného potenciálu krajiny a presadzovanie otvorenej, pragmatickej a aktívnej zahraničnej politiky⁸⁵

V novej fáze reforiem nastala zmena v zapojení bežného obyvateľstva do priebehu reforiem. Jedným z celkových nedostatkov reforiem sú nedostatočná transparentnosť reforiem a slabá informovanosť verejnosti o ich priebehu alebo ich pravdivých výsledkoch a prekážkach. Do praxe sa teda zaviedol princíp zodpovednosti štátnych orgánov a funkcionárov voči spoločnosti. Pocit zapojenia občanov do reforiem, ktoré sa v krajine vykonávajú, sa zvýšil. To slúži ako dôležitý faktor posilňovania vzájomnej dôvery vo vzťahoch štátu a ľudí, a v stabilite a rozvoji spoločnosti. Pomocou internetovej komunikácie a vytvorením sociálnych sietí a stránok hlavy štátu malo byť doručených viac ako milión podnetov od občanov Uzbeckej republiky, ktoré sú postupne posudzované.⁸⁶

⁸⁴ Veres, S. *Priorities for the New Uzbekistan Development Strategy 2022 – 2026*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na internete: <https://eurasiacenter.hu/wp-content/uploads/2023/01/EC_2022_19.pdf>

⁸⁵ Tulyakov, E. a kol. *Development Strategy of New Uzbekistan for 2022 – 2026*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-23]. Dostupné na internete: <<https://uzembassy.kz/upload/userfiles/files/Development%20Strategy%20of%20Uzbekistan.pdf>>

⁸⁶ Suyunboyev, A. *Role of development strategy in New Uzbekistan*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2024-04-23]. Dostupné na internete: <<https://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1063/966>>

Hlavným cieľom tejto generácie reforiem je urýchliť prechod krajiny na trhové hospodárstvo, zabezpečiť dostupnosť ekonomických príležitostí pre všetkých občanov a vytvoriť pevný základ pre udržateľný rast. V Uzbekistane je napriek výraznému pokroku v prechode na trhové hospodárstvo potrebné dokončiť tento proces a urýchlene prejsť na ekologickjší a spravodlivejší ekonomický model. To by pomohlo krajine dosiahnuť jej rozvojové ciele. Zámerom vlády je do roku 2026 znížiť mieru chudoby o polovicu a do roku 2030 pozdvihnúť krajinu na úroveň ekonomiky s vyššími strednými príjmami. Dosiahnutie týchto cieľov si vyžaduje oveľa rýchlejší rast, ktorý je možný prostredníctvom zníženia štátnej kontroly nad ekonomikou a posilnenia postavenia súkromných sektora, aby sa stal primárnou hybnou silou hospodárskeho rozvoja.⁸⁷

V roku 2023 vláda urobila niekoľko kľúčových krokov, ako napríklad zriadenie nezávislého energetického regulátora, zaviedla reformy energetických taríf, reštrukturalizáciu štátneho železničného prevádzkovateľa, privatizovala veľké chemické závody a banky atď. Bola zriadená Národná agentúra pre sociálnu ochranu, prijali sa nové zákony na riešenie rodovo podmieneného násillia a rozšírila sa dostupnosť bezplatnej právnej pomoci pre občanov.

Výrazným medzníkom je, že Uzbekistan prijal zelenšiu trajektóriu rozvoja stanovením ambicióznejších environmentálnych cieľov, zavedením nového systému kontroly znečistenia a zavedením národnej zelenej komisie.

Vláda investuje do nových zdrojov zelenej energie a prijíma ďalšie opatrenia na zvýšenie efektívnosti využívania elektriny a vody pri prispôsobovaní sa klimatickým zmenám.

Kľúčová stratégia aj v roku 2023 zahŕňa zníženie ekonomického vplyvu štátnych podnikov, posilnenie práv, dereguláciu sektora telekomunikácií a obchodu so surovinami a zníženie zvýšených obchodných nákladov zlepšením logistiky. Okrem toho, aby sa urýchlila tvorba pracovných miest a produktivita, sú plánované väčšie investície do zvyšovania kvalifikácie pracovnej sily.⁸⁸

⁸⁷ THE WORLD BANK. *Uzbekistan's Transition to Market Economy to Accelerate by Strategic Reforms, Supported by the World Bank*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-24]. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/08/uzbekistan-s-transition-to-market-economy-to-accelerate-by-strategic-reforms-supported-by-the-world-bank>>

⁸⁸ THE WORLD BANK. *Overview. Context, Strategy, Economy*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-24]. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview>>

Radou výkonných riaditeľov skupiny Svetovej banky bol schválený nový rámec partnerstva pre Uzbekistan a skupiny Svetovej banky. Finančná a analytická podpora Svetovej banky vláde Uzbekistanu na nasledujúcich päť rokov pomôže pri národnej rozvojovej stratégii. Táto pomoc má za cieľ urýchliť prechod krajiny k inkluzívnemu a udržateľnému trhovému hospodárstvu prostredníctvom troch zastrešujúcich cieľov a to prostredníctvom zvýšenia zamestnanosti v súkromnom sektore, posilnenia ľudského kapitálu a uľahčenia prechodu k ekologickejšiemu rastu, ktorý zlepšuje živobytie a blahobyť.⁸⁹

V roku 2023 vzrástla ekonomika Uzbekistanu o 6 %. Je podporená investíciami, súkromnou spotrebou a exportom. Inflácia dosiahla sedemročné minimum. V decembri 2023 klesli spotrebiteľské ceny na 8,8 % v porovnaní s 12,3 % v roku 2022. Uzbecká mena zaznamenala 9 % znehodnotenie voči americkému doláru, čiastočne kvôli znehodnoteniu ruského rubľa. Fiškálny deficit sa v roku 2023 prehýbil na 5,8 % HDP, čo bolo ovplyvnené núdzovými výdavkami na energiu počas studenej zimy, vyššími výdavkami na mzdy, sociálne dávky, dotácie na energiu a dotované pôžičky štátnym podnikom prostredníctvom štátnych bánk. Miera chudoby klesla z 5,0 % v roku 2022 na hodnotu 4,5 % v roku 2023. Miera nezamestnanosti klesla v roku 2023 na 8,1 % z 8,9 % v roku 2022. Priemerná reálna mzda v roku 2023 vzrástla o 7,8 %.⁹⁰

4.3.1 Stratégia Uzbekistan – 2030

V júli roku 2023 sa uskutočnili predčasné prezidentské voľby, v ktorých opäť obhájil svoju pozíciu úradujúci prezident. Ich vyhlásenie sa opieralo o zmenu Ústavy Uzbeckej republiky z roku 2023 a na potrebu vodcu, ktorý by viedol krajinu a jej ľudí podľa novej ústavy. S cieľom zabezpečiť vybudovanie slobodného a prosperujúceho Nového Uzbekistanu, po opätovnom nastúpení do úradu bola pod dekrétom prezidenta Shavkata Mirziyoyeva schválená Stratégia Uzbekistan – 2030.

⁸⁹ THE WORLD BANK. *Overview. Context, Strategy, Economy*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-24]. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview>>

⁹⁰ THE WORLD BANK. *Overview. Context, Strategy, Economy*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-24]. Dostupné na internete: <<https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview>>

Stratégia sa opiera o päť pilierov:

- 1) vytváranie vhodných podmienok pre každého, aby si mohol uvedomiť svoj potenciál
- 2) zaistenie blahobytu obyvateľstva prostredníctvom udržateľného ekonomického rastu
- 3) ochrana vodných zdrojov a životného prostredia
- 4) zaistenie právneho štátu, zavedenie verejnej správy „v službách ľudí“
- 5) pokračovanie práce na premenení krajiny na bezpečný a mierumilovný štát.⁹¹

Plán je zameraný na rozvoj budúcnosti, na výrazné zlepšenia v oblasti obnoviteľnej energie, ekologickej udržateľnosti, hospodárskeho rastu a sociálneho blahobytu. Stratégia uprednostňuje prechod na zelené hospodárstvo, zlepšenie priemyselných a mestských ekologických noriem a regionálnu spoluprácu, najmä v environmentálnych a ekonomických sektoroch. Predstavuje holistický prístup k národnému rozvoju, ktorý kladie dôraz na udržateľnosť, ekonomickú diverzifikáciu a regionálnu integráciu.

Dôraz na obnoviteľnú energiu a ekologické iniciatívy odráža celosvetový trend smerom k environmentálnej zodpovednosti a ponúka veľké príležitosti na medzinárodnú spoluprácu a investície do zelených technológií. Zameranie na zlepšovanie kvality života prostredníctvom vzdelávania, zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb naznačuje, že stratégia má za cieľ vybudovať odolnú a flexibilnú spoločnosť, ktorá dokáže čeliť budúcim výzvam. Dôraz na regionálnu spoluprácu navyše zvyrazňuje úlohu Uzbekistanu ako kľúčového hráča v stabilite a rozvoji Strednej Ázie, čo môže potenciálne uľahčiť väčšiu hospodársku integráciu a spoluprácu v oblasti bezpečnosti.⁹² Krajina si uvedomuje význam obnoviteľných zdrojov energie a ekológie. Investície do zelených technológií a obnoviteľnej energie môžu prispieť k udržateľnému rozvoju a zníženiu závislosti od tradičných zdrojov.

⁹¹ THE ASIA TODAY. *Uzbekistan Strategy 2030 - draft*. [elektronický zdroj]. 2023. [cit. 2024-04-25]. Dostupné na internete: <<https://theasiatoday.org/wp-content/uploads/2023/09/Uzbekistan-Strategy-2030.pdf>>

⁹² CENTRAL ASIAN UNIVERSITY OF ENVIRONMENTAL STUDIES AND CLIMATE CHANGE – GREEN UNIVERSITY. *“Uzbekistan – 2030“strategy: A step towards a green future*. [elektronický zdroj]. 2024. [cit. 2024-04-25]. Dostupné na internete: <<https://greenuniversity.uz/en/news/-uzbekistan-2030-strategy-a-step-towards-a-green-future>>

Záver

Cesta Uzbeckej republiky ku komplexným ekonomickým reformám je plná politických prekážok, z ktorých každá vychádza z historického, kultúrneho a inštitucionálneho kontextu krajiny.

Po desaťročiach uzavretého režimu pod vedením Islama Karimova sa Uzbekistan pod vedením prezidenta Shavkata Mirziyoyeva vydal na cestu reforiem a otvárania sa svetu. Politické prekážky v súčasnom Uzbekistane a tlak na ekonomické reformy boli v posledných rokoch predmetom medzinárodnej diskusie. Z hlavných politických prekážok, ktorým Uzbekistan čelí je korupcia, pretrvávajúci nedostatok politickej slobody a transparentnosti, centralizácia moci a slabá prítomnosť demokracie a s tým súvisiaca kritika porušovania ľudských práv. V súčasnosti krajina rozvíja medzinárodné vzťahy a spolupracuje s viacerými krajinami na rôznych úrovniach. Ekonomické reformy a transformáciu Uzbekistanu podporila ako USA tak aj EÚ. Krajina naďalej rozvíja medzinárodnú spoluprácu s Čínou, Ruskom, Tureckom, ale aj krajinami strednej Ázie, ako sú Kazachstan, Tadžikistan, Turkmenistan a Kirgizsko. Zameriavaním sa na zlepšovanie vzťahov s medzinárodným spoločenstvom a regionálnymi partnermi si krajina otvára dvere pre zahraničnú spoluprácu, investície a politickú podporu.

Potenciál Uzbekistanu do budúcnosti je značný a vychádza z viacerých kľúčových faktorov. Pokračovaním v načrtnutých ekonomických reformách bude časom možné transformovať hospodárstvo Uzbeckej republiky na otvorenejšie a trhové. To môže prilákať viac zahraničných investícií, podporiť rast súkromného sektora a vytvoriť nové pracovné miesta. Krajina má k dispozícii zásoby prírodných zdrojov, ktorých správne riadenie môže prispieť k ekonomickému rastu a stabilite. Svojou polohou v srdci Strednej Ázie má strategickú výhodu pre regionálnu spoluprácu a obchod. S rozvojom infraštruktúry a zlepšením cezhraničných vzťahov môže krajina využiť svoju polohu na rozvoj obchodu a tranzitnej dopravy.

Politické prekážky v súčasnom Uzbekistane predstavujú rozhodujúcu výzvu pre ďalší hospodársky rozvoj krajiny. Pre dosiahnutie cieľov bude musieť Uzbekistan pokračovať v reformách, upevňovať inštitúcie, posilňovať právny štát a zabezpečiť transparentnosť. Týmto spôsobom môže krajina dosiahnuť stabilný a udržateľný rast, ktorým posilní svoju pozíciu v regionálnom aj medzinárodnom spoločenstve.

Zoznam použitej literatúry

AGROEXPORT. *Uzbekistan*. [online]. 2021. [cit.2024-02-08]. Dostupné na: <<https://aemcx.ru/reviews/uz/>>

BAKER & McKENZIE. *Doing business in Uzbekistan*. [online]. 2021. [cit.2024-02-19]. Dostupné na: <https://www.bakermckenzie.com/en/-/media/files/insight/guides/2021/doing_business_in_uzbekistan_2021.pdf>

BRIDGES, Levi. “Justice doesn’t exist here”: Uzbek farmers and cotton workers say abuse, exploitation continues despite reforms. In: *The World*. [online]. 2024. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <<https://theworld.org/stories/2024/01/08/justice-doesn-t-exist-here-uzbek-farmers-and-cotton-workers-say-abuse>>

CENTRAL ASIAN UNIVERSITY OF ENVIRONMENTAL STUDIES AND CLIMATE CHANGE – GREEN UNIVERSITY. “Uzbekistan – 2030“strategy: A step towards a green future. [online]. 2024. [cit.2024-04-25]. Dostupné na: <<https://greenuniversity.uz/en/news/-uzbekistan-2030-strategy-a-step-towards-a-green-future>>

CLINTON, R. Shiells, SAROSH, Sattar. *The Low-Income Countries of the Commonwealth of Independent States: Progress and Challenges in Transition*. Washington D.C.: International Monetary Fund, 2004, 306s. ISBN 1-58906-321-X

DEVELOPMENT STRATEGY CENTER UZBEKISTAN. *Activity of the center*. [online]. 2020.[cit.2024-04-14].Dostupné na:<https://strategy.uz/index.php?static=deyatelnost_centra&lang=en>

DEVELOPMENT STRATEGY CENTER UZBEKISTAN. *Five years with action strategy: Results of the reforms*. [online]. 2020.[cit.2024-04-14]. Dostupné na:<https://strategy.uz/index.php?static=deyatelnost_centra&lang=en>

DOROSHKO, Nikolaj Savic. *Republika Uzbekistan na geopolitičeskoj karte mira*. In: *Wschodnioznawstwo*, 2013, 7, 235-244.[cit.2024-03-19]. Dostupné na: <<https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Wschodnioznawstwo/Wschodnioznawstwo-r2013-t7/Wschodnioznawstwo-r2013-t7-s235-244/Wschodnioznawstwo-r2013-t7-s235-244.pdf>>

ENVIRONMENT, SOCIAL AND GOVERNANCE REPORT 2020. *Progress in Uzbekistan*. [online].2020. [cit.2024-04-10]. Dostupné na: <https://changeinuzbekistan.com/wp-content/uploads/2021/02/Uzbekistan_210204.pdf >

EURASIANET. *Unexplained spill fuels concern about Afghan canal project*. [online]. 2024. [cit.2024-04-22]. Dostupné na: <<https://eurasianet.org/unexplained-spill-fuels-concern-about-afghan-canal-project>>

G20 – International Financial Architecture Working Group. *Uzbekistan Country Platform: Progress Report*. [online]. 2020.[cit.2024-04-18]. Dostupné na:<<https://www.isdb.org/sites/default/files/media/documents/2020-10/G20%20Uzbekistan%20Country%20Platform%20clean%20copy%2015092020%2006h54.pdf>>

GAZETA.UZ. *Zapushchon sajt o reformach v Uzbekistane za 2017-2021 gody. Glavnoe*. [online]. 2021. [cit.2024-04-20]. Dostupné na: <<https://www.gazeta.uz/ru/2021/10/06/reforms/>>

GLOBAL EDGE. *Uzbekistan Economy*. [online]. [s.a]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné na: <<https://globaledge.msu.edu/countries/uzbekistan/economy>>

HAVEL, Jiří. *Sociologická encyklopedie: Terminologie/ekonomické jevy a přístupy*. [online]. 2017. [cit.2024-03-10]. Dostupné na: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Reforma_ekonomick%C3%A1>

HOBZA, Alexandr.2009.Evropská unie a hospodářské reformy. 1.vydanie, Praha: C.H.Beck, 2009.352 s. ISBN 978-80-7400-122-2

HUMAN RIGHTS WATCH. *Uzbekistan: Events of 2021*. [online]. 2022. [cit.2024-04-21]. Dostupné na: <<https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/uzbekistan>>

HUMAN RIGHTS WATCH. *Uzbekistan: Two Brutal Deaths in Custody*. [online]. 2002. [cit.2024-04-11]. Dostupné na: <<https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/uzbekistan>>

IMAMOVA, Navbahor. *New Uzbekistan Constitution: Genuine Reform or Authoritarian Makeover?* In: VOA. [online]. 2023. [cit.2024-04-22]. Dostupné na: <<https://www.voanews.com/a/new-uzbekistan-constitution-genuine-reform-or-authoritarian-makeover/7077719.html>>

INTERNATIONAL CRISIS GROUP. *Uzbekistan: In Transition*. [online]. 2016. [cit.2024-04-01]. Dostupné na: <<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/uzbekistan/uzbekistan-transition>>

IZVORSKI, Ivailo a kol. *Assesing Uzbekistan's Transition: Country Economic Memorandum*. [online]. 2021. [cit.2024-04-19]. Dostupné na: <<https://documents1.worldbank.org/curated/en/862261637233938240/pdf/Full-Report.pdf>>

JALILOV, Akbar.,HATASA, Nobuhide. *Analysis of Uzbekistan's Economic Development after Independence*. In: *Economic and Business Review*.2019,2,s.1-28.[cit.2024-03-25]. Dostupné na: < https://nue.repo.nii.ac.jp/record/383/files/EBR_26_2_1.pdf>

JUZA, Peter. *Uzbekistan – prezidentské volby sa bližia*. In: *Noveslovo*. [online]. 2021. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <https://www.noveslovo.sk/c/Uzbekistan_prezidentske_volby_sa_blizia>

KENDZIOR, Sarah.*Uzbekistan's real problem is not terrorism, it's politics*.In: *Politico*. [online]. 2016.[cit.2024-04-02]. Dostupné na: <<https://www.politico.eu/article/uzbekistans-real-problem-is-not-terrorism-its-politics-aliyev-karimov/>>

KHEMANI, Stuti. *Political Economy of Reform*.In: *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*. [online]. 2020. [cit.2024-03-10]. Dostupné na: <<https://oxfordre.com/economics/display/10.1093/acrefore/9780190625979.001.0001/acrefore-9780190625979-e-238>>

KURZMAN, Charles. *Uzbekistan: The invention of nationalism in an invented nation*.In: *Critique: Critical Middle Eastern Studies*, 1999, 77-98s. [cit.2024-04-04]. Dostupné na: < <https://doi.org/10.1080/10669929908720151>>

LUHN, Alec. *Islam Karimov re-elected Uzbekistan's president in predicted landslide*.In: *The Guardian*. [online]. 2015.[cit.2024-04-09]. Dostupné na: <<https://www.theguardian.com/world/2015/mar/30/islam-karimov-re-elected-uzbekistans-president-in-predicted-landslide>>

MAZAT, Numa. *Structural analysis of the economic decline and collapse of the Soviet Union* In: *Anais do XLIII Encontro Nacional de Economia*.s.1-19. [online]. 2016. [cit. 2024-04-06]. Dostupné na: <https://www.boeckler.de/pdf/v_2015_10_24_mazat.pdf>

MINISTERSTVO INOSTRANNYCH DEL RESPUBLIKI UZBEKISTAN. *Istorija*. [online]. [s.a]. [cit.2024-04-06]. Dostupné na: < <https://www.mfa.uz/ru/pages/istoriya> >

MINISTERSTVO INOSTRANNYCH DEL RESPUBLIKI UZBEKISTAN. *Parlament*. [online]. [s.a]. [cit.2024-04-06]. Dostupné na: < <https://www.mfa.uz/ru/pages/parlamen>>

MINISTERSTVO INOSTRANNYCH DEL RESPUBLIKI UZBEKISTAN. *Territorija i klimat*. [online]. [s.a]. [cit.2024-02-19]. Dostupné na: <<https://www.mfa.uz/ru/pages/territoriya-i-klimat>>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Souhrnná teritoriální informace: Uzbekistan*. [online]. 2023. [cit.2024-02-19]. Dostupné na: <<https://publiccontent.sinpro.cz/PublicFiles/2023/06/05/uzbekistan-souhrnna-teritorialni-informace-2023-054034745.pdf>>

NORMATOV, Jamshid. 2018. *Uzbekistan's Long Way to the World Trade Organization*. In.: *L'Europe en Formation*. [online]. č. 385. [cit.2024-04-20]. Dostupné na: <<https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2018-1-page-104.htm>>

OECD World. *Country profile: Uzbekistan*. [online]. [s.a]. [cit.2024-02-07]. Dostupné na: <<https://oec.world/en/profile/country/uzb>>

ONION, Amanda. *Russian Revolution*. [online]. 2024. [cit.2024-04-04]. Dostupné na: <<https://www.history.com/topics/european-history/russian-revolution>>

ORZIKULOV, Muhammaddiyor. *Uzbekistan's Economy*. [online]. 2024. [cit.2024-04-19]. Dostupné na: <<https://eupoliticalreport.com/uzbekistans-economy/>>

PACHUCKI-WLOSEK, K. *Old and New Uzbekistan – A comparative essay on the last years of Islam Karimov's reign and Shavkat Mirziyoyev's presidency*. In: *EASTERN REVIEW*. [online]. 2019. [cit.2024-03-04]. Dostupné na: <https://www.researchgate.net/publication/342941646_Old_and_New_Uzbekistan_-_A_comparative_essay_on_the_last_years_of_Islam_Karimov%27s_reign_and_Shavkat_Mirziyoyev%27s_presidency>

POMFRET, Richard. *Uzbekistan's economic challenges under president Mirziyoyev*. [online]. 2021. [cit.2024-04-21]. Dostupné na: <<https://nepf.org.au/index.php/economic-challenges-facing-uzbekistan-under-president-mirziyoyev/>>

PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Biography*. [online]. 2024. [cit. 2024-04-22]. Dostupné na: <https://president.uz/en/pages/view/biography?menu_id=10>

PUTZ, Catherine. *Unrest in Central Asia: The Trouble in Karakalpakstan*. In: *The Diplomat*. [online]. 2022. [cit.2024-04-22]. Dostupné na: <<https://thediplomat.com/2022/07/unrest-in-central-asia-the-trouble-in-karakalpakstan/>>

RAIMONDI, Pier Paolo. *Central Asia Oil and Gas Industry - The External Powers' Energy Interests in Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan*. [online]. 2019. [cit.2024-02-07]. Dostupné na: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3386053>

RFE/RL. Obituary: Uzbek President Islam Karimov, Who Long Ruled With Fear, Dead At 78. [online].2016. [cit.2024-04-11]. Dostupné na: <<https://www.rferl.org/a/uzbekistan-islam-karimov-obituary-78/27954048.html>>

RUZIEV, Kobil. *Uzbekistan's Development Experiment: An Assessment of Karimov's Economic Legacy*. In: Europe-Asia Studies. [online]. 2021.[cit.2024-04-03]. Dostupné na:<<https://uwe-repository.worktribe.com/preview/7418144/09668136.2021.pdf>>

SATORI. *Обзор экономики Узбекистана*. [online]. 2023. [cit.2024-02-19]. Dostupné na: <<https://satorigroup.asia/uzbekistan>>

SHEIK, Riyaz. *Uzbekistan: Karimov's Model of Economy; Dynamic or Paradox. A Critical Study*. In: University of Kashmir - Centre of Central Asian Studies. [online]. 2015. [cit.2024-03-25]. Dostupné na: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2594769>

SCHMITZ, Andrea. *Uzbekistan's Transformation: Strategies and Perspectives*. ISSN 1863-1053, SWP: 2020,s. 1-32

SPECHLER, Martin. *Authoritarian politics and economic reform in Uzbekistan: past, present and prospects*. In: Central Asian Survey. 2007.26,s.185-202.[cit.2024-04-08]. Dostupné na: <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02634930701517383>>

STARR, S. Frederick., CORNELL E. Svante, *Uzbekistan's New Face*. Maryland: Rowman & Littlefield, 2018.254 s. ISBN 978-1-5381-2476-5.

STARR, S.Frederick, CORNELL, E.Svante. *Uzbekistan: A New Model for Reform in the Muslim World?* In: Silk Road Studies. [online]. 2021.[cit.2024-04-02]. Dostupné na:<<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/publications/1805FT-UZ-3.pdf>>

STROKOV, Alexey.,PARAMANOV, Vladimir. *Disintegration of the USSR and its Consequences for Uzbekistan: Economic and Social Spheres*. In: Conflict Studies Research Centre Defence Academy. Defence Academy of the United Kingdom, 2006, ISBN 1-905058-59-4

SUYUNBOYEV, Abbosbek. *Role of development strategy in New Uzbekistan*. [online]. 2022. International Journal of Social Sciences & Interdisciplinary Research. [cit.2024-04-23]. Dostupné na: <<https://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1063/966>>

THE ASIA TODAY. *Uzbekistan Strategy 2030 - draft*. [online]. 2023. [cit.2024-04-25]. Dostupné na: <<https://theasiatoday.org/wp-content/uploads/2023/09/Uzbekistan-Strategy-2030.pdf>>

THE GOVERNMENT PORTAL OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Uzbekistan's journey of reforms*. [online]. 2018.[cit.2024-04-19]. Dostupné na:<[https://www.bcci.bg/resources/files/Uzbekistans__journey_of_reforms_\(August_2018\).pdf](https://www.bcci.bg/resources/files/Uzbekistans__journey_of_reforms_(August_2018).pdf)>

THE WORLD BANK. *Assessing Uzbekistan's Transition-Country Economic Memorandum*. [online]. 2018.[cit.2024-04-19]. Dostupné na:<<https://documents1.worldbank.org/curated/en/862261637233938240/pdf/Full-Report.pdf>>

THE WORLD BANK. *Overview. Context, Strategy, Economy*. [online]. 2023. [cit.2024-40-24]. Dostupné na: < <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/overview>>

THE WORLD BANK. *Uzbekistan's Transition to Market Economy to Accelerate by Strategic Reforms, Supported by the World Bank*. [online]. 2023. [cit.2024-04-24]. Dostupné na: <<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/08/uzbekistan-s-transition-to-market-economy-to-accelerate-by-strategic-reforms-supported-by-the-world-bank>>

TSERETELI, Mamuka. *The Economic Modernization*. Lithuania: The Silk Road Studies Program. [online]. 2018. [cit.2024-04-06]. ISBN 978-91-88551-09-2. Dostupné na: <<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018-04-Tsereteli-Uzbekistan.pdf>>

TULYAKOV, Eldor a kol. *Development Strategy of New Uzbekistan for 2022 – 2026*. [online]. Tashkent, 2022. Development Strategy Center. [cit.2024-04-23]. Dostupné na: <<https://uzembassy.kz/upload/userfiles/files/Development%20Strategy%20of%20Uzbekistan.pdf>>

VERES, Szabolcs. *Priorities for the New Uzbekistan Development Strategy 2022 – 2026*. [online]. Budapest, 2022. Eurasia Center. [cit.2024-04-22]. Dostupné na: <https://eurasiacenter.hu/wp-content/uploads/2023/01/EC_2022_19.pdf>

WALLECHINSKY, David. *Dictator of the Month: Islam Karimov of Uzbekistan*. [online]. 2002. [cit.2024-04-15]. Dostupné na: <http://www.allgov.com/blog/allgov-blogs/dictator-of-the-month-islam-karimov-of-uzbekistan?post=37922>

YUSUPOV, Yuliy. *Economic reforms in Uzbekistan: Achievements, problems, perspective*. In: The Foreign Policy Centre. [online]. 2020.[cit.2024-04-14]. Dostupné na:<<https://fpc.org.uk/economic-reforms-in-uzbekistan-achievements-problems-perspectives/>>